

# NÁRODNÍ ARCHIV V ROCE 2021

---

EVA DRAŠAROVÁ

## Úvod

Staří lidé si obvykle naříkají na příliš rychle pádící čas, který jim ubírá zbývající prostor pro, navzdory všem obtížím a nepřízním, přeci jen báječné žití. Ale že tryskem zmizel rok 2021, nikdo nelituje. Ještě honem přibouchnout dveře za druhým pandemickým rokem s pořádným silvestrovsko-novoročním rámusem a připravit se na nepříjemnou (poslední?) zdravotně-společenskou zkoušku s názvem omikron.

V kritických chvílích se nejlépe pozná, kdo je kdo. Ryzí a „ryzí“ charakter, chytří, hloupí, obětaví, lhostejní, otupělí, uondaní, angažovaní, sobci, altruisté, bojovní na všechny způsoby. To vše jsme my, pozoruhodný koktejl. A musíme spolu vyjít. A chceme přežít. Ovšem každý po svém, nejlépe dle svého nejumanutějšího přesvědčení. Jednomu se zdá něco málo, druhému naopak příliš, něco zbytečně brzy či naopak velmi pozdě. A jsme tak snadno manipulovatelní. Mnohým manipulátorům to umožňuje pohodlné žití.

V Národním archivu se naštěstí propojujeme jinými myšlenkami. Uspokojuje, ba naplňuje nás smysluplná práce na všech možných postech, které zastáváme. Jsme povětšinou „srdcaři“. Naše činnosti vykonáváme ve prospěch „veřejného zájmu“ a pod mravním imperativem čehosi nás přesahujícího. V těžkých podmínkách jsme se již adaptovali. Tu a tam se bojíme o své nemocné kolegyně a kolegy – i v minulém roce několikrát oprávněně. Naštěstí na pracovišti jsme nikoho neztratili. Přesto jsme se zcela nestáhli do svých křehkých ulit. Zůstali jsme v kontaktu alespoň s odborným světem. Někdy naživo, jindy za pomoci moderních technologií. Splnili jsme včas své závazky vůči státu a občanům. Dluh zůstává vůči „regulovaným“ badatelům ve studovnách. Pokračovali jsme v náhradním programu práce z domu, pilně plnili databáze informacemi. Těšíme se na jejich kompletní publikaci. Chceme se přece pochlubit veřejnosti, že jsme dělali užitečnou práci i po kvantitativní stránce. Docela se dařilo i výzkumu všeho druhu. Jistě nám svědčí expertní pozice v elektronickém úřadování a v archivová-

ní kde čeho digitálního. Činíme se tedy navzdory nepěkným časům. Naříkáme jen občas (ulevit si potřebuje přeci každý), někdy si už trochu „lezeme na nervy“ (potřebujeme asi konečně více prostoru a volnosti). Přesto jsme pyšní na výsledky své práce a práce svých milých kolegů a kolegů.

### **Personální podmínky archivu**

Národní archiv k 31. 12. 2021 disponoval 153 systemizovanými místy, z toho 86 ve státní službě a 67 pracovníků dle Zákoníku práce. V časových oknech rozvolnění proběhla v roce 2021 tři výběrová řízení na systemizovaná místa ve státní službě.

### **Celkové množství uložených archiválií**

K 31. 12. 2021 spravoval Národní archiv ve své základní evidenci celkem 2 146 archivních souborů v rozsahu 131 488,33 bm (oproti stavu k 31. 12. 2020 se jedná o nárůst o 32 archivních souborů a úbytek 70,91 bm). Digitální velikost spravovaných souborů činila 4 507 770,01 MB.

Z uvedených 2 146 archivních souborů bylo celkem 2 076 souborů (126 636,32 bm, 4 457 054,61 MB) evidováno jako soubory v přímé péči archivu, 66 souborů (4 812,26 bm, 50 715,40 MB) bylo uloženo na základě depozitní smlouvy a 4 archivní soubory NA (39,75 bm) byly na základě smlouvy uloženy mimo archiv. V roce 2021 bylo provedeno celkem 391 aktualizací evidenčních listů NAD, které se týkaly 265 archivních souborů.

Do evidence archivních pomůcek bylo v roce 2021 zapsáno 9 nových archivních pomůcek, zrušeno nebylo nic. Do evidence vnějších přírůstků a úbytků bylo v roce 2021 zapsáno celkem 190 vnějších změn (tj. o 31 méně než v roce 2020). Celkem bylo evidováno 189 přírůstků (188 přírůstků výběrem a 1 přírůstek delimitací) a jeden úbytek. Nejvíce přírůstků (23), bm (71,2) i evidenčních jednotek (1289) bylo převzato od Ministerstva vnitra ČR. Nejvíce bm (60,9) bylo převzato k fondu Ministerstvo kultury ČR, Praha.

Ze 189 přírůstků evidovaných v roce 2020 obsahovalo 17 přírůstků rovněž archiválie v elektronické podobě, jejichž celková digitální velikost činila 22 675,2481 MB (v roce 2020 to bylo 20 přírůstků a 53 473,16 MB, v roce 2019 to bylo 21 přírůstků a 137 682 MB). Nejvíce digitálních archiválií (7 900 MB) bylo v roce 2021 převzato k fondu Úsvit – Národní Koalice, Praha. Do druhotné evidence NAD předalo Národnímu archivu v roce 2021 (poslední

předání před spuštěním IS PEvA II) údaje ze své základní evidence celkem 24 archivů a 7 kulturně vědeckých institucí. K 31. 12. 2021 měl Národní archiv ve své péči celkem 1 národní kulturní památku a 26 archivních kulturních památek. Pravidelná prověrka fyzického stavu archivních kulturních památek se uskutečnila ve dnech 1. a 7. 12. 2021, hloubková kontrola listin fondu Archiv České koruny proběhla dne 2. a 3. 12. 2021.

### **Výběr archiválií ve skartačním řízení**

V roce 2021 vykonával Národní archiv předarchivní péči u 170 veřejnoprávních původců. Archiváři 5. oddělení provedli v roce 2021 výběr ve skartačním a mimo skartační řízení celkem u 76 veřejnoprávních původců. Při těchto řízeních sepsali 165 protokolů (162 ve skartačním řízení a 3 v mimo skartačním řízení). Tyto ukazatele jsou statisticky sledovány od roku 2005. Poměříme-li tyto výkony s výsledky z minulých let, můžeme konstatovat, že počet skartujících původců s ohledem na pandemii Covid 19 mírně klesl, tomu odpovídá

i pokles počtu vyhotovených protokolů ve skartačním řízení. Co se týče objemu a poměru dokumentů navržených do skartačního řízení a dokumentů vybraných za archiválie, můžeme konstatovat, že zůstává v rámci trendu minulých let. Celkově bylo ve skartačním řízení posouzeno 7 549 bm dokumentů a vybráno z nich bylo 324 bm archiválií. Poměr vybraných archiválií k navrženým by byl 4,3 %. Mimo skartační řízení bylo navrženo 95 bm a bylo vybráno 0,1 bm. Patrný je trend poklesu počtu „odlehčujících“ skartačních řízení, kdy nejsou vybrány žádné archiválie. Stejně tak počet a rozsah mimo skartačních řízení klesá. Do statistik se také promítá trend trvalých skartačních souhlasů na konkrétní typy agend.

V roce 2021 proběhla první elektronická skartační řízení u řady původců Národního archivu. Narostl počet původců, kteří provedli v roce 2021 testovací skartační řízení, u některých přetrvávají technické překážky, které zatím neumožňují skartace z jejich eSSL – původce není schopen předložit k výběru SIP balíčky s komponentami a další problémy. V mnoha případech původce úspěšně provedl elektronické skartační řízení, při přejímkách však byly velké technické problémy, především s validitou „plných“ SIP balíčku s komponentami. U některých původců bylo sice skartační řízení úspěšné, ale do skartačního řízení byly zatím navrženy pouze transakční protokoly, takže nelze zatím zcela hodnotit úspěch či

neúspěch řízení. Někteří původci testují i výběr z volných souborů pro svoji specifickou dokumentaci, např. digitální fotografie a další digitální dokumenty.

### **Kontroly spisové služby a správní/přestupková řízení**

Od ledna 2020 probíhala kontrola výkonu spisové služby u *Ministerstva zemědělství*. Byly zjištěny, resp. potvrzeny nedostatky uvedené v protokolu o kontrole z roku 2017.

O došetření byl sepsán dodatek k protokolu o kontrole. Tento dodatek byl Ministerstvu zemědělství zaslán 15. 12. 2020. Ministerstvo zemědělství na Dodatek reagovalo Vyjádřením k přípisu Národního archivu. Vyjádření bylo Národním archivem vyhodnoceno z části jako stížnost a z části jako námítka proti dodatku k protokolu o kontrole. Stížnosti i námítka byly zamítnuty dne 18. 1. 2021 a tímto dokumentem byla tato zdlouhavá kontrola ukončena.

Dosud probíhá spor v případě řádné kontroly u *Vrchního státního zastupitelství* (VSZ) v Praze, která byla Národním archivem (též NA) zahájena v říjnu 2017, ale byla následně zastavena z důvodu sporu o příslušnost NA k výkonu kontroly, resp. výkonu předarchivní péče, který otevřelo Vrchní státní zastupitelství v Praze. Od roku 2017 dosud probíhají správní a návazná soudní řízení ve věci určení příslušného veřejného archivu k výkonu předarchivní péče u VSZ v Praze a spory o procesní stránku postupů při řešení tohoto problému. Ve věci již opakovaně rozhodují útvary MV (odbor archivní správy a spisové služby MV, v rozkladových řízeních ministr vnitra) a správní soudy (MS v Praze i NSS v Brně). Aktuálně je u MS v Praze ze strany VSZ v Praze žalováno rozkladové rozhodnutí ministra vnitra, kterým byl rozklad žalobce proti rozhodnutí OASSS MV ČR ministrem vnitra (v rozporu s předchozím závazným právním názorem MS v Praze, aprobovaným i NSS v Brně) zamítnut bez věcného přezkumu jako nepřipustný. MS v Praze bylo NA opětovně uloženo zdržet se všech kontrolních úkonů do doby rozhodnutí o žalobě (horizont 2–3 let). V důsledku nastíněné situace kontrola fakticky ještě nemohla být zahájena a současně jsou nuceně již po dobu několika let pozastaveny i veškeré ostatní činnosti předarchivní péče NA ve vztahu k VSZ v Praze.

V roce 2020 byla zahájena kontrola u *Úřadu vlády*. Z důvodu covidových opatření se trvání kontroly prodloužilo až do konce roku 2021, kdy byla na místě ukončena, připravuje se kontrolní protokol.

Na základě podnětu kontrola probíhá u *České televize* a u *Národní sportovní agentury*. Na základě podnětu/stížnosti soukromé osoby bylo z pokynu Ministerstva vnitra provedeno Národním archivem místní šetření spisovny *Fakultní nemocnice Královské Vinohrady* v obci Netřebo, kde dle podnětu je ve spisovně v Netřebě nedostatečně zabezpečena ochrana osobních údajů a citlivých zdravotnických informací a zdravotnická dokumentace je uložena v „plesnivě stodole“ s neodbornou péčí pracovníků FNKV. Národní archiv provedl prohlídku na místě včetně mikrobiologických zkoušek a neshledal porušení § 68 odst. 4 archivního zákona. Z tohoto důvodu nebylo přestupkové řízení zahájeno.

V roce 2021 bylo přestupkové řízení vedeno se *Státním pozemkovým úřadem*. Přestupek byl napraven, bylo upuštěno od správního trestu, pouze původce zaplatil paušální poplatek Národnímu archivu. Původce se proti rozhodnutí neodvolal. Dále probíhalo přestupkové řízení s *Ministerstvem zemědělství*. Připravuje se rozhodnutí o přestupku.

### **Konzultace k výkonu spisové služby, průzkumy eSSI, metodika, spisová rozluka**

Ve spolupráci s odborem archivní správy a spisové služby, odborem eGovernmentu, odborem Hlavního architekta eGovernmentu a dalšími útvary Ministerstva vnitra ČR jsme připomínkovali a vytvářeli návrhy k novelizaci právních předpisů souvisejících s elektronickým dokumentem a s archivnictvím a s výkonem spisové služby včetně zákona o archivnictví a spisové službě a jeho prováděcích vyhlášek (kde změny navazují na zákon o právu na digitální služby a související zákon, kterým se mění některé zákony v souvislosti s další elektronizací postupů orgánů veřejné moci (tzv. DEPO)). Tématem roku 2021 byl také zákon o stavebním řízení, kterému jsme se věnovali nejen v rámci přípravy připomínkováním zejména pasáží týkajících se spisové rozluky stavebních úřadů, včetně její elektronické části, ale také v rámci osvěty ve spolupráci s Ministerstvem vnitra ČR směrem k původcům (stavebním úřadům) při vysvětlování spisové rozluky a jejích procesů. Dále jsme se věnovali zákonu o digitalizaci zdravotnictví a zejména související prováděcí vyhlášce, která má upravit podobu a parametry elektronické zdravotnické dokumentace, kdy námi sledovaný zájem směřuje ke standardizaci výstupů v souladu s parametry digitálního archivnictví a evropskými koncepty eHealth. Dalšími tématy, na jejichž řešení

jsme participovali, byla novelizace evropského nařízení eIDAS týkající se elektronické archivace a trvalého (nikoliv jen dlouhodobého!) ukládání. Mimořádný úspěch, pokud bude vyhláška přijata s námi navrženými úpravami, představuje návrh vyhlášky o dlouhodobém řízení informačních systémů veřejné správy, kdy se snažíme průlomově prosadit posouzení systému a dat v něm z hlediska trvalého uložení již při jeho vzniku (by design), což by mohlo zásadním způsobem změnit dosavadní koncept archivnictví jako pasivního procesu na konci životního cyklu dokumentu (kdy se zejména v elektronickém prostředí již nedá mnoho věcí zachránit). Velké téma, které se vinulo prakticky celým rokem a které odstartovala novela nařízení vlády 351/2013 Sb., která stanovila procesy a pravidla pro ověřování, validitu a legitimaci elektronických dokumentů a elektronických podpisů notáři (ASiC-E), aby posléze na tuto úpravu navázalo Ministerstvo vnitra hledáním obecného řešení e-legalizace prostřednictvím PDF dokumentů a proprietárních vazeb mezi těmito dokumenty (řešením all-in-one nebo stand alone), a to v procesech ověřování, distribuce (včetně datových schránek) a trvalého uložení.

Na základě členství a spolupráce v rámci skupiny DLM Forum byly získány k testování nástroje na stahování dat ze sociální sítě Twitter pro potřeby trvalého uložení, vše v podobě návrhu prototypu. Nástroje byly otestovány, nedostatky odstraněny, resp. doplněny jiným nástrojem, který jsme dovyvinuli vlastními silami a v roce 2022 budou nasazeny do produkce k pravidelné sklizni vybraných twitterových účtů.

Samostatnou agendu představovaly průběžné konzultace s dodavateli eSSL, zejména na téma příprava elektronických skartačních řízení, tvorba a nastavení struktury SIP balíčků podle národního standardu pro elektronické systémy spisové služby (mj. M.I.T., Gordic, ICZ, Allium, Geovap, Asecco, BBM Písek, T-SOFT atd.). Náročnou kapitolu představovalo zejména poskytování podpory při testování SIP balíčků, konzultace k workflow elektronických skartačních řízení či použití datových formátů pro ukládání v eSSL a předávání do archivu jak pro původce v předarchivní péči Národního archivu, veřejné archivy i jednotlivé dodavatelské firmy.

Nedílnou součástí této činnosti je poskytování, podpora a kontinuální vývoj validátoru SIP balíčků, který je využíván jak v rámci Národního archivního portálu, tak ve formě veřejně on-line přístupného nástroje umožňujícího původcům a dodavatelům provedení strojové kontroly souborů.

V rámci transparentnosti provozu validátoru SIP byla od verze 40 zveřejněna i tzv. Formátová pravidla, což přineslo zvýšenou potřebu konzultací speciálně na toto téma. Pokračovala i spolupráce s Národním archivem Velké Británie na rozšiřování formátového registru PRONOM, např. dne 16. 12. 2021 byly z podnětu Národního archivu České republiky přidány do seznamu formáty ISDCOC, ISDOCX a AsiC-E, ASiC-S.

Národní archiv monitoruje předání případné další agendy z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy Národní sportovní agentuře. V rámci spisové rozluky agend financování průmyslových zón (na Ministerstvo průmyslu) a dle harmonogramu spisové rozluky nadále probíhá příprava migrace dat ze systému DMS (CzechInvest) do Ginisu (MPO).

### Výběr archiválií mimo skartační řízení

V uplynulém roce tuto činnost znovu významně ovlivnila epidemie Covid-19. Vzhledem ke skutečnosti, že jsme pracovali v režimu home office pět měsíců (především po dobu trvání nouzového stavu), většina kontaktů s našimi původci z řad soukromých právnických i fyzických osob se odehrávala distančně. Přesto bylo nutno zajistit řadu urgentních přejímek, které již nesnesly odkladu.

Archivní fondy právnických osob byly v loňském roce obohaceny mj. o archiválie *Česko-ruské společnosti, Rotary International, District 2240, spolku Exulant a Naděje*.

Ve třech případech se uskutečnila přejímka archiválií již zaniklých subjektů: *Evangelického reformovaného farního úřadu v Boratině Českém na Volyni, Ruské historické společnosti* (spolku ruské emigrace, který působil v meziválečném Československu v letech 1925–1944) a *Sudetoněmeckého výboru (Zastoupení demokratických Němců v Československu) v Londýně z let 1944–1945*.

V uplynulém roce se uskutečnilo rovněž jednání o převzetí písemností Jógové komise, která působila v 70. a 80. letech 20. století v rámci Ústředního ústavu tělesné kultury, organizace, jež byla součástí Československého svazu tělesné výchovy (ČSTV). Po r. 1989 byla organizovaná jóga přetransformována a rozvíjela dále svou činnost. Jednání proběhla také s šéfredaktorem *deníku Právo* Zdeňkem Porybným a směřují (stejně jako studium pramenů) k zmapování osudů redakčního archivu Rudého práva. K cenným akvizicím uplynulého roku bezesporu patří přejímka digitál-

ních archiválií spolku *Úsvit-Národní Koalice* a předchůdců tohoto spolku: politické strany *Úsvit přímé demokracie* a politické strany *Úsvit-Národní Koalice*. Nově jsme v uplynulém roce navázali kontakt se *Společností pro queer paměť*.

Ve spolupráci jsme pokračovali také se *Společností Vlastimila Kybala*, na rok 2022 je naplánována přejímka archiválií vzniklých z činnosti tohoto subjektu.

Pokračovali jsme rovněž v jednáních o převzetí další části archivu *Mezinárodní organizace novinářů*, které postupně přebíráme od roku 2018 od bývalého předsedy organizace, profesora Kaarle Nordenstrenga a PhDr. Markéty Ševčíkové. Protože písemnosti jsou uloženy ve Finsku, nepříznivá epidemická situace neumožnila převoz archiválií z Finska do Prahy. Poslední část přejímky je tak naplánována na rok 2022.

Intenzivní jednání probíhala v souvislosti s převzetím písemností *Mezinárodního vydavatelství „Mír a socialismus“*. Dokumenty této organizace, které uchovává její poslední šéfredaktor, Ing. Lubomír Molnár, převzeme na počátku roku 2022.

V loňském roce jsme se připravovali také na převzetí další části dokumentů z *norského Fondu na podporu Charty 77 (Støttefondet for Charta 77)* a *dánského Dialogu s Chartou 77 (Dialog med Charta 77)*. Obě organizace se před rokem 1989 podílely na shromažďování finančních prostředků na podporu československého disentu, informovaly o represích ze strany tehdejšího československého režimu a působily na západoevropské politiky a veřejně činné osobnosti.

V roce 2021 se nám dařilo rozvíjet kontakty alespoň s některými politickými stranami a hnutími. Pokračovala mimo jiné dosavadní spolupráce s Českou pirátskou stranou, s níž jsme v kontaktu od roku 2019. Naše fondy v loňském roce obohatila přejímka další části archivu tohoto politického subjektu. Pozornost jsme v loňském roce zaměřili také na spolupráci s politickými subjekty, které na českou politickou scénu vstoupily v posledních dvou letech. Nově jsme navázali kontakty s představiteli hnutí *Přísaha-občanské hnutí Roberta Šlachty* (hnutí vzniklo v dubnu 2021) a politické strany *Levice* (založena byla v únoru 2020). Spolupráci jsme v uplynulém roce zahájili rovněž s *Korunou Českou* (monarchistickou stranou Čech, Moravy a Slezska). Úspěšně jsme v uplynulém roce rozvíjeli vztahy s další významnou politickou stranou, *ODS*. V roce 2021 se u *ODS* uskutečnilo



skartační řízení, další skartační řízení je naplánováno na rok 2022. S panem Radkem Urbanem, který je zodpovědný za archiv ODS, jednáme také o možnosti převzetí digitálních archiválií vzešlých z činnosti ODS do péče Národního archivu. Konzultaci jsme původci v uplynulém roce poskytovali také k problematice ukládání archiválií v digitální podobě.

Epidemická situace nám nedovolila, abychom prohloubili a zintenzivnili naši dosavadní spolupráci s představiteli hnutí ANO 2011 a KDU-ČSL. Pokud se týká ČSSD, tomuto politickému subjektu jsme v loňském roce poskytovali konzultace a metodickou pomoc při přípravě nové spisové normy a konzultace při přípravě Výroční zprávy Archivu ČSSD za rok 2020. Skartační řízení u ČSSD, která se měla uskutečnit v roce 2021, bylo však nutné přesunout na rok 2022.

Nadále se v loňském roce rozvíjela spolupráce s profesními komorami zřízenými zákonem. Skartační řízení se uskutečnilo u jedné profesní komory: České stomatologické komory. Pracovníkům Hospodářské komory jsme poskytovali konzultace při přípravě skartačního řízení, které se uskuteční na počátku roku 2022. Zástupcům Agrární komory, České komory autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě (ČKAIT) a Hospodářské komory jsme poskytovali metodickou pomoc při tvorbě spisových norem.

Během uplynulého roku jsme pokračovali v rozvíjení spolupráce s krajanskými organizacemi po celém světě a v naplňování dlouhodobé strategie ochrany a uchování archivního dědictví vytvářeného Čechy v zahraničí. Můžeme se při tom opřít o naši dosavadní velmi úspěšnou spolupráci s krajanskými organizacemi, jako jsou Beseda Slovan Ženeva, Česká beseda Záhřeb, Sokol New York, Sokol Paříž, Sokolská župa Švýcarská, Společnost pro vědy a umění New York, Svaz Čechů v Chorvatsku, Svaz spolků Čechů a Slováků ve Švýcarsku, Školský spolek Komenský Vídeň, Zahraniční obec sokolská a řadou dalších. Také spolupráce s krajanskými spolky se bude odvíjet od aktuální epidemické situace (Covid-19). Jak cenná jsou právě osobní setkávání a jakou nenahraditelnou úlohu mají v rozvíjení naší spolupráce s krajany, jsme se znovu přesvědčili na konferenci, která se konala ve dnech 7.–8. října 2021 v Senátu Parlamentu ČR a nesla název „Úloha a místo zahraničních Čechů v bilaterálních vztazích a aktuální potřeby české diaspory“. Na tomto fóru jsme navázali kontakty s významnými představiteli Čechů žijícími v zahraničí – mj. s čestnou předsedkyní Mezinárodního koordinačního výboru zahraničních Čechů

Eliškou Haškovou – Coolidge, s novinářem a spisovatelem, který od roku 1968 žil ve Velké Británii a pracoval pro BBC Milanem Kocourkem či zakladatelkou spolku Češi jižního Banátu Vlastenkou Křišan.

Od svého vzniku v roce 1996 se oddělení fondů nestátní proveniencce a archivních sbírek systematicky zaměřuje na získávání osobních fondů významných představitelů politického a společenského života. Tento úkol se nám daří naplňovat i díky trpělivě budovaným vztahům s původci a držiteli archiválií osobní a rodinné proveniencce založených na vzájemné důvěře a spolupráci. Můžeme tak Národní archivní dědictví obohacovat o stále rozmanitější kolekci osobních fondů. K cenným akvizicím uplynulého roku bezesporu patří rozsáhlý osobní archiv *Karla Kryla*, skladatele, textaře, básníka a hlavního představitele československého protestsongu v letech 1963–1989, který jsme převzali na začátku srpna 2021. Rozsáhlý soubor zahrnuje rukopisy písní, audiozáznamy, koncepty pořadů Rádia Svobodná Evropa, kde umělec působil, osobní korespondenci, zápisníky či výtvarná díla. Národní archiv plánuje zpřístupnit unikátní dokumenty veřejnosti prostřednictvím souborné biografické výstavy, kterou připravujeme ve spolupráci s Národním muzeem a která se bude konat u příležitosti 80. výročí Krylova narození v roce 2024.

K významným přírůstkům loňského roku patří také další část osobního archivu *Jana Jelínka*. Součástí přejímky byly i medaile Virtus et Fraternitas, jimiž polský prezident Andrzej Duda dne 2. června 2021 vyznamenal in memoriam manžele Annu a Jana Jelínkovy za jejich činy v době druhé světové války. Jan Jelínek, zelovský rodák, evangelický kazatel, příslušník československého zahraničního protinacistického odboje, v padesátých letech politický vězeň, jehož osobní archiv je od roku 2010 uložený v Národním archivu, nikoliv náhodou získal přídomek „český Oskar Schindler“. V době druhé světové války, kdy působil jako evangelický kazatel v české obci Kupičov na Volyni, na své faře poskytl spolu se svou manželkou Annou úkryt a pomoc pronásledovaným lidem bez rozdílu vyznání či národnosti a díky své šlechetnosti a odvaze zachránili život desítkám lidí.

Naše fondy v roce 2021 výrazně obohatily rovněž osobní archivy české herečky, konferenciérky, redaktorky, spisovatelky a překladatelky *Sylvy Daničkové* či političky národně socialistické strany, poslankyně československého parlamentu v letech 1918–1939 a 1945–1948 a představitelky ženské-

ho emancipačního hnutí *Fráni Zemínové*, která byla v roce 1949 v procesu s dr. Miladou Horákovou odsouzena ke dvaceti letům vězení.

Z nových přírůstků uplynulého roku je možno také upozornit na archiv *prof. PhDr. Karla Máchy, DrSc.*, českého filozofa, sociologa a antropologa žijícího v Německu, zakladatele integrální antropologie, profesora dějin filozofie na FF Univerzity Karlovy a rovněž na další část osobního archivu *prof. Milana Knížáka*, významného českého výtvarníka, autora odborných publikací o architektuře, loutkách, designu, módě a hudbě, někdejšího rektora Akademie výtvarných umění a ředitele Národní galerie v Praze.

Z archivů významných osobností, které byly získány v uplynulém roce, představují cenné přírůstky rovněž dodatky k osobním archivům *prof. JUDr. Zdeňka Jičínského, DrSc.* a *Petra Uhla*.

K cenným akvizicím loňského roku bezesporu patří osobní archiv bývalého politika, který byl během sametové revoluce organizátorem stávkového hnutí mezi dělníky ČKD a později se stal ministrem práce a sociálních věcí Československa, *Petra Millera*, dále osobní archiv dlouholetého místopředsedy Konfederace politických vězňů ČR *Ladislava Vavroucha* či archiv *Mgr. Anastázie Kopřivové*, významné české slavistky, pedagožky, historičky a překladatelky, který jsme v uplynulém roce začali přebírat.

Naše archivní fondy obohatily, díky laskavosti *Mgr. Anastasie Kopřivové*, také přejímky osobních archivů představitelů ruské a ukrajinské emigrace žijících a působících v meziválečném Československu. Převzali jsme písemnosti jejich významných představitelů: ruské političky, spoluzakladatelky strany socialistů-revolucionářů (eserů) *Jekatěriny Nikolajevny Breško-Breškovské* (dodatek k existujícímu archivnímu fondu), nově pak písemnosti strojího inženýra *Ing. Nikolaje Gorbatova*, báňského inženýra *JUDr. Ing. Borise Semizorova*, zemědělského úředníka *Ivana Fedoroviče Kondratjeva* a děkana Ruské právnické fakulty v Praze, právníka *Aleksandra Aleksandroviče Vilkova*.

Z nových přírůstků, které byly získány v loňském roce, je možno konkrétně upozornit rovněž na osobní archiv politika KSCČ, bývalého vedoucího brannébezpečnostního oddělení ÚV KSCČ *Miroslava Mamuly* či novináře a politika, bývalého šéfredaktora Rudého práva a československého velvyslance ve Švýcarsku *Miroslava Moce*, na osobní archiv bývalého československého diplomata *Stanislava Myslila* či na osobní archiv *Lubomíra Sazečka*,

jednoho z unesených československých občanů v Angole v březnu 1983 protivládní organizací UNITA, autora řady vzpomínek na tyto události.

Cennou akvizici představují rovněž písemnosti Zdeňky Varhulíkové, odborné učitelky pražských měšťanských škol, členky Učitelské unie, KSČ, která se v době nacistické okupace zapojila do odbojové protinacistické činnosti. V roce 1944 byla nacisty v Drážďanech popravena. Na nákup výše zmíněných archiválií jsme v uplynulém roce mohli využít prostředky z peněžního daru Antonína Švehly, vnuka bývalého předsedy vlády.

Koordinace činnosti s jinými pracovišti, zabývajícími se shromažďováním archiválií soukromoprávní provenience, pokračovala úspěšně i v loňském roce. Poděkování za spolupráci patří též jednotlivcům, nejen z řad archivářů a historiků.

### **Spolupráce s akreditovanými archivy a péče o archiválie uložené mimo archiv**

V těsné spolupráci jsme v roce 2021 pokračovali s Archivem České strany sociálně demokratické (AČSSD). Spolupráce se vztahovala zejména ke konzultacím v přípravě skartačního řízení a k metodické pomoci původci při aktualizaci dosud rozpracované spisové normy ČSSD a také v oblasti evidence a zpracování archiválií. Naplánovaná skartační řízení u této politické strany bohužel nemohla být realizována, protože původce dvakrát zrušil již naplánovanou prohlídku dokumentů navržených do skartačního řízení uložených v dislokovaném depozitáři v Hradci Králové. Do skartačního řízení jsou navrženy písemnosti krajských a okresních předsednictev ČSSD (dříve krajských a okresních výborů ČSSD). Při přípravě skartačních návrhů jsme byli kolegům z AČSSD metodicky nápomocni. Skartační řízení bylo nutné odložit na rok 2022.

Dne 10. 12. 2021 bylo zvoleno nové vedení ČSSD, lze předpokládat, že změna ve vedení ČSSD bude mít vliv také na další činnost ČSSD.

Pokud se týká zrušeného Všeodborového archivu (VOA ČMKOS), jehož rozsáhlé fondy a sbírky převezme do své péče příslušné oddělení v průběhu příštího roku, byli jsme kolegům v uplynulém roce nápomocni při všech záležitostech spojených s ukončením činnosti VOA ČMKOS a s předáním archivních fondů a sbírek do Národního archivu. Iniciovali jsme mj. pracovní schůzky, na nichž jsme s kolegy řešili aktuální problémy spojené s přípravou na stěhování archivních fondů a sbírek do Národního archivu, poskytovali

jsme konzultace při koncipování darovací smlouvy mezi ČMKOS a Národním archivem, zajišťovali jsme provedení mikrobiologických zkoušek (stěrů z kontaminovaných archiválií), vypracovali jsme harmonogram postupu prací (označení archivních fondů, stěhování jednotlivých archivních fondů do NA), poskytovali jsme pracovníkům zrušeného VOA ČMKOS metodické konzultace, zprostředkovali zajištění obalového materiálu ad.

Rozsah archiválií, které budeme přebírat do péče, činí 1800 bm. Darovací smlouva stanovila původně termín zahájení stěhování na říjen 2021, druhou fází pak na květen 2022. Transportní práce se smluvně zavázala uhradit ČMKOS. Termín stěhování byl však následně přesunut na rok 2022. Příčina spočívá zejména v tom, že archiváři VOA ČMKOS poněkud podcenili dobu nezbytnou na přípravu archivních fondů ke stěhování a v podmínkách nepříznivé epidemické situace se ocitli v časovém skluzu. Zároveň provedení celé akce organizačně zkomplikovala a finančně prodražila skutečnost, že v srpnu 2021 byla v depozitářích, kde jsou archiválie uloženy, naměřena zvýšená vlhkost a nově nařízené opakování mikrobiologických zkoušek následně prokázalo nutnost cca 1400 bm archiválií před převzetím do péče Národního archivu dezinfikovat. Národní archiv pro tento účel vyčlenil zvláštní karanténní depozitář (0150), kam budou kontaminované archiválie v roce 2022 dočasně přemístěny. V průběhu roku 2023 budou tyto písemnosti ošetřeny v dezinfekční lince ethylenoxidem. ČMKOS v současnosti pracuje na přípravě smlouvy se stěhovací firmou, která archiválie podle metodických pokynů pracovníků 6. oddělení nejprve mechanicky očistí a následně odborně přepraví do Národního archivu. ČMKOS za tímto účelem již vybralo firmu s dostatečně dlouhými zkušenostmi s převozem archiválií. Stěhování je v současné době naplánováno na první polovinu roku 2022. Na straně Národního archivu je vše na převzetí archiválií připraveno. Kapacita stěhovací firmy podle předběžných jednání umožní přestěhování cca 300 bm týdně. Bezpečnost a přesnou evidenci stěhovaných archiválií budou zajišťovat týmy pracovníků VOA ČMKOS a 6. oddělení Národního archivu. Po převzetí archiválií bude kontaminovaná část fondů pro veřejnost uzavřena, veřejnosti budou písemnosti zpřístupněny po dezinfekci.

Začátkem roku 2020 začalo probíhat jednání o změně depozitní smlouvy s Královskou kolegiální kapitulou vyšehradskou. Dne 28. července 2021 byla uzavřena nová smlouva o úschově s Královskou kolegiální kapitulou vyšehradskou.

Oddělení fondů samosprávy a státní správy do roku 1848 a církevních institucí provádí předarchivní péči v akreditovaném Archivu Židovského muzea v Praze. Výběr archiválií ve skartačním řízení probíhá každoročně, vždy na přímou žádost Židovského muzea. V roce 2021 však bylo kvůli pandemické situaci realizováno skartační řízení za dva roky 2020 a 2021 najednou. V oblasti akvizice archiválií probíhala pravidelná zasedání Nákupní komise Národního archivu. Nákupy proběhly dva.

### **Zpracování archiválií a anotace nových archivních pomůcek**

Mimořádná epidemiologická situace v dalším roce nás nijak nezaskočila, počítali jsme s ní. Pozornost byla tedy prioritně věnována nikoli zpracování archivních fondů dle nových základních pravidel, ale prepisu a validaci stávajících archivních pomůcek, harmonizaci přístupových bodů a vývoji informačního systému ProArchiv a jeho implementaci v Národním archivu. V Národním archivu pracuje metodická skupina pro zpracování archiválií v ProArchivu, která se na pravidelných setkáních tomuto věnuje.

Zároveň s touto činností fungovala pracovní skupina pro práci s přístupovými body, jejíž výsledky se vnoří do interních pravidel a po nezbytném přechodném období se vše zúročí ve stabilizovaném služebním předpisu. V Národním archivu pracuje od počátku roku 2020 pracovní skupina pro přístupové body. V současné době očekáváme propojení aplikací PEVA II, CAM a ProArchiv, jež by mělo usnadnit práci při vlastním pořádání archiválií. Vybraní kolegové z jednotlivých archivních oddělení se mezitím učili validovat přístupové body (a původce) podle vytvořené metodiky a budou postupně připravováni na atestační zkoušku.

V **oddělení fondů samosprávy a státní správy do roku 1848 a církevních institucí** byly prováděny kontroly převedených pomůcek z databáze JANUS do ProArchivu a koncem roku byly některé přepsané pomůcky zvalidovány a autorizovány.

Byla věnována pozornost pokračování zpracování fondů církevní provenience. V rámci možností pokračovaly práce na pořádání dodatků fondu *Archiv pražského arcibiskupství – Ordinariát*, *Archiv pražského arcibiskupství I* a *Archiv pražského arcibiskupství – správa statků*. Proběhla reinventarizace fondu *Benediktini – klášter Emauzy, Praha* a byla vytvořena nová upravená pomůcka v ProArchivu, která byla zvalidována a autorizována. Začaly pořádací práce na dodatcích archivního fondu *Benediktini – klášter*

*Břevnov, Praha.* Byly zapracovány dodatky do fondu *Maltézští rytíři – české velkopřevorství a konvent Praha*. Byly zpracovány také dodatky k fondu *Kapucíni – provincialát a konvent, Praha*.

Schvalovacím procesem a autorizací v ProArchivu prošla nová pomůcka k fondu *Českobratrská církev evangelická – Farní sbor Smíchov*.

Během roku 2021 byl dokončen a schválen inventář k fondu *Židovské kontrolní matriky* ve starém systému Janusu, který byl předán ke schválení již koncem roku 2020, vyžadoval však ještě některé úpravy. V roce 2021 byl v databázi ProArchiv vytvořen nový inventář fondu *Akta Jednoty bratrské*; bude společně se skeny zpřístupněn v digitálním archivu Vademecum.

V ProArchivu vznikla také nová pomůcka k fondu *Sbírka dokumentů Vojenského historického ústavu* do ProArchivu, u které zbývá dokončit zadání přístupových bodů, aby mohla být autorizovaná. Po ukončení průzkumu fondu a soupisu signatur v rámci revize dřívějšího uspořádání fondu *Valdštejniana, Jičín* začala katalogizace fondu.

Práce na inventáři k fondu *Nová manipulace* v ProArchivu byly dokončeny, a to včetně úvodu. Validace a autorizace pomůcky bude provedena po autorizaci přístupových bodů koordinátory pro zpracování systému CAM. V roce 2021 pokračovaly práce na *Katalogu nobilitačních spisů fondu České dvorské kanceláře*, který bude rozšířením Evidence dochovaných vyobrazení šlechtických erbů v nobilitačních spisech České dvorské kanceláře.

Byla dokončena archivní pomůcka k fondu *Archiv českých stavů – Reversy k zemi* v databázi JANUS, začátkem dalšího roku bude připravena její tisková podoba a bude předána ke schválení. V ProArchivu byl dokončen a autorizován inventář ke *Sbírci genealogické Dobřenský*, jehož první část – rodokmeny – převedená z Janusu byla překontrolovaná a druhá část – výpisy z matrik – byla zapsána již přímo do ProArchivu.

Také v roce 2021 bylo pokračováno v převodech starších analogových archivních pomůcek do databáze ProArchiv. U některých z nich byla dokončena validace a autorizace, ve složitějších případech, ve kterých je nutná spolupráce s kolegy z jiných oddělení, bude schvalovací proces dokončen v příštím roce.

Práce na zpřístupňování *Soupisu pečeti Archivu České koruny* na webové stránce virtuálního archivu Monasterium byly v roce 2021 zastaveny. Technická stránka zpřístupnění se sice řešit začala, jednání probíhala prostřednictvím e-mailů a přes aplikaci zoom, ale úkol byl nakonec pozastaven kvůli

zaneprázdnění kontaktu v ICARu, ale také nemožnosti se sejít osobně kvůli pandemické situaci. Místo toho se intenzivně pracovalo na soupisu pečeti fondu *Křižovníci – generalát a konvent, Praha*. V rámci soupisu bylo zpracováno 615 záznamů (ŘKř, inv. č. 1–551). Zpracovány byly pečeti na listinách do roku 1526. Databáze byla zatím vytvořena v prostředí excelu, v příštím roce bude třeba v metodické komisi dohodnout postupy ve zpřístupňování pečeti, zda záznamy vytvářet zvlášť nebo v rámci příslušných listin, jejichž záznamy byly do ProArchivu převedeny z Janusu. I v tomto případě je jednou z možností zpřístupnění dat na Monasteriu.

V rámci revitalizace mapového depozitáře byla koncem roku 2021 dokončena výměna mapových skříní. Ze starých mapových skříní musely být vyjmuty, provizorně uloženy v rámci depozitáře a následně nastěhovány do nových mapových skříní *Staré katastrální mapy A, B, C*.

Pokračovalo se v revizi *Sbírky přepisů* z italských archivů, konkrétně byla zrevidována Ferrara, Florencie, Mantova a Janov. V roce 2020 byla dokončena revize *Sbírky typářů*.

Zpracování archiválií tvořilo stejně jako v minulých letech páteř činnosti **oddělení fondů samosprávy a státní správy z let 1848–1918**. V systému ProArchiv pracovali všichni pracovníci oddělení, kteří se věnovali přepisu a následné validaci archivních pomůcek. K 31. 12. 2021 má oddělení celkem 64 archivních pomůcek ve stavu „autorizováno“, tedy připraveno ke zveřejnění. Dalších 16 pomůcek čeká na závěrečnou kontrolu a autorizaci, pět pomůcek je aktuálně přepisováno, u 17 pomůcek je třeba zkontrolovat import ze starého SW Janus, 20 pomůcek na import čeká a u 13 pomůcek zatím nebyl přepis zahájen. V roce 2020 byly např. převedeny do nového pořádacího systému dva rozpracované obří archivní soubory (*České místodržitelství, Staré montanum*), import byl následně podrobně zkontrolován.

**Oddělení fondů samosprávy a státní správy z let 1918–1945** do ProArchivu přepsalo, naimportovalo z Janus 46 archivních pomůcek, zkontrolovalo jich 115 a autorizovalo 27. Navíc byly přepsány a zkontrolovány téměř všechny staré úvody k původním pomůckám.

Již koncem roku 2020 dokončený prohloubený inventář 1. manipulačního období (1918–1924), fondu *Prezidium ministerstva vnitra, Praha* (dř. fond SÚ MV ČR č. 225) tj. karton 1–299, byl úspěšně převeden z aplikace Janus do ProArchivu definitivně až v prosinci 2021 a nyní se celý převod kontroluje.



Kolegové inventarizovali 2. manipulační období (1925–1930), čímž přibylo dalších 33 kartonů archivního materiálu. V současné době je tedy zpracována asi polovina – 191 kartonů uvedeného období.

Pokračováno bylo v inventarizaci a bylo zpracováno dalších 14 kartonů fondu *Úřad říšského protektora v Čechách a na Moravě* (dř. fond SÚ MV ČR č. 114). Vedle toho bylo třeba revidovat importovanou starou pomůcku k tomuto rozsáhlému fondu.

V průběhu roku se dokončilo štítkování dílčího fondu *Okupační vězeňské spisy*, jehož mnoholetá reinventarizace skončila v prosinci 2020 a jenž byl z technických důvodů schválen v létě roku 2021. Následovala kontrola pomůcky importované z aplikace Janus do ProArchivu.

Porádaly se též dosud rozdělené a částečně neuspořádané úřední knihy a registraturní pomůcky fondu *Ministerstvo zemědělství I, Praha*. Vytvářejí jednu kompletní řadu a nepatřící svazky se vyčleňují do adekvátních dílčích částí, případně k uložení do příbuzných fondů, tj. Státní pozemkový úřad – spisy všeobecné, Ministerstvo zemědělství I–IX. Odbor a Ministerstvo zemědělství II, Praha, který spravuje následné archivní oddělení. Zároveň byl proveden soupis prvních cca 800 knih z tohoto fondu, při němž byl zachycen jejich obsah, datace, případné staré číslování, rozsah (čísla jednací, abecední rozsah) a odbor (oddělení), který danou knihu vedl. Kromě toho pokračovalo pořádání spisové skupiny T uvedeného fondu.

**Oddělení státních fondů z let 1945–1992** prepisovalo v rámci práce domů v době pandemie 112 inventářů, z toho u 85 byl prepis dokončen a prošly kontrolou. Postupně jsou validovány a navrženy k autorizaci a ke zveřejnění na portálu Vademecum. Dosud bylo autorizováno 7 fondů. Vzhledem ke skutečnosti, že přes 37 000 bm archiválií spravovaných tímto oddělením je nezpracovaných, snažili se i za ztížených podmínek pokračovat v jejich zpřístupňování. Zpřístupňovací práce měly různou podobu od jednoduchého třídění, krabicování a tvorbu prozatímních soupisů, které jsou podmínkou alespoň základní orientace ve fondech, po inventarizaci, či tvorbu účelových databází k nejčtenějším správním agendám.

Ve fondu *Ministerstvo financí II* po překlopení pořádané části (prezidium, kolegium a sekretariát) do programu ProArchiv probíhá postupná kontrola jednotlivých záznamů spojená s kontrolou fyzického uložení v kartonech. Nadále se inventarizoval fond *Státní úřad plánovací II*. Ve fondu *Ministerstvo vnitra II* se opět vyhotovovaly jmenné rejstříky ke státoobčanským

spisům. Pokračovaly práce ve fondu *Ministerstvo zemědělství II – 9. odbor*. V části konfiskace po utřídění v předminulém roce bylo v roce 2020 převedeno 10 kartoték konfiskátů do soupisu v elektronické podobě – celkem 10 262 karet. Nyní probíhá kontrola záznamů a fyzického uložení. Ve stadiu třídění a adjustování se nadále nachází fondy *Ministerstvo zdravotnictví ČSR, Artia, organizace zahraničního obchodu, Čechofracht, organizace zahraničního obchodu, Ústav sociálního lékařství a organizace zdravotnictví, Praha, Výzkumný ústav stomatologický, Praha*.

Dále se zpracovávaly dílčí fondy KSČ – *Ústřední výbor z období 1945–1989*: pro část *Gustáv Husák* probíhala nadále tvorba rejstříkových hesel a finalizace pomůcky, v části *oddělení – branné a bezpečnostní* probíhalo třídění, pořádání, vypracování soupisu. Třídění, pořádání, vyhotovení soupisu se dále týkalo částí *Lidové milice, Vojenská komise obrany, Vasil Bilak*.

K inventarizaci se pokročilo v *částech oddělení – evidenční – Karel Šváb a Rudolf Slánský. Ekonomické oddělení* bylo podrobena třídění a adjustaci. V částech politický sekretariát a předsednictvo se připravovaly archiválie k digitalizaci a kontrolovaly digitalizáty. V části *Oldřich Černík* se pracovalo na přístupových bodech. Byla prováděna revize rozdělení tohoto složitého fondu KSČ-ÚV 1945–1989, Praha na dílčí fondy a následná aktualizace dílčích evidenčních listů NAD. Nové rozdělení tohoto fondu přispělo k jeho zpřehlednění, a tudíž snazší orientaci pro badatele a také k lepšímu propojení s aplikacemi ProArchiv a Vademecum.

**Oddělení kontroly výkonu spisové služby, fondů státní správy po roce 1992 a elektronických dokumentů** jsou původci vedeni k tomu, aby předávali vybrané archiválie s patřičnými seznamy, přitom je dbáno na podrobnost předávacích seznamů, korespondenci mezi seznamy a fyzicky předanými dokumenty, která je namátkově ověřována. Rovněž u přejímek kde je potřeba delimitovat mezi fondy, není již potřeba materiál hrubě pořádat, tyto činnosti provádějí původci před předáním vybraných dokumentů archivu. U významnějších fondů je prováděna revize a adjustace.

V **oddělení fondů nestátní provenience a archivních sbírek** také využili home office zaměstnanců k přepisování starších analogových pomůcek do programu ProArchiv. V roce 2021 bylo celkem otevřeno k přepisu 128 fondů, z nichž 99 fondů je ve stavu zpracovávání a 29 autorizovaných. Během roku bylo též přepsáno 111 úvodů archivních pomůcek. V roce 2021 pokračovala

definitivní inventarizace a třídění dodatků u některých částí fondu *Rodinný archiv toskánských Habsburků* (Leopold II. /1, Leopold II. /2, Leopold II. – dodatky a Fotografie). Práce tak navazovaly na výsledky z předchozího roku, kdy byl v případě fondové části RAT – Leopold II. vyhotoven základní inventární soupis podle různých podkladů, především italského inventáře z roku 1999. Závěrem roku 2021 byly zahájeny importy některých částí tohoto fondu z programu Janus do programu ProArchiv, v roce 2022 tak bude možné pokračovat v práci již v tomto prostředí dle nových základních pravidel pro zpracování archiválií. K úspěchu ještě roku 2020 lze připočítat nové inventáře schválené na začátku roku 2021 – jde o inventáře k fondům (či částem fondů) *Národní fronta – ústřední výbor 1948–1968*, *Provazníková Marie* a *Stavební družstvo zaměstnanců Státních lesů a statků*.

Zpracování probíhalo omezeně s ohledem na pandemii i u **oddělení foto-, fono- a kinodokumentů**. Z fotografických archiválií jsou práce ve fondu *Druhá světová válka* zhruba v polovině. Zaevidováno je 5 481 záznamů (4 989 fsn). Již v roce 2019 byl proveden export do databáze ProArchiv. Souběžně probíhající digitalizace byla dokončena v létě roku 2018. Pokračuje hodnocení fyzického stavu fotografií konzervátory. Také práce na zpracování a digitalizaci souboru *Henlein Konrád* jsou dlouhodobé a budou pokračovat i v dalších letech. Pořádací, resp. inventarizační práce na tomto souboru nitrocelulózových kinofilmů s reportážemi z různých akcí SdP a NSDAP v Sudetech o rozsahu více než 48 tisíc polí probíhají narázově vzhledem k tomu, že jsou zcela závislé na výstupech z digitalizace (náhledy). Pořádání velmi komplikuje skutečnost, že nastříhané pásy kinofilmů zachycující stejnou událost se mnohdy nacházejí na různých místech fondu a v tomto stavu jim byla Archivem Ústavu marxismu-leninismu, odkud byl soubor převzat, přidělena inventární čísla. Část reportáží je podchycena stručnými dobovými německými popiskami (pojmenování akce, datum a místo konání). *Sbírku alb* tvoří 784 alb v rozsahu 46 bm. Větší část alb byla předána začátkem roku 1991 z Archivu Ústavu marxismu-leninismu. Sbírka je tematicky různorodá. Obsahuje reportáže z politického dění, z kultury, vojenství, snímky z pozůstalostí osob i alba věnovaná známým osobnostem. V letech 2015–2020 byl soubor digitalizován a je od října 2020 zpracováván v databázi ProArchiv. Zaevidováno je 759 alb, což představuje 4 817 záznamů. Dokončení včetně připojení/validace přístupových bodů je optimisticky plánováno na rok 2022.

Sbírka KSCĚ – *sbírka negativů 1946–1951* původně zpracovaná v Archivu Ústavu dějin KSCĚ obsahuje cca 16 173 evidenčních jednotek svitkových filmů 6 × 6 cm, kinofilmů a několik fotografických desek, které zhotovilo fotooddělení Krajského výboru KSCĚ Praha. Od roku 2020 prochází sbírka digitalizací a od roku 2021 evidencí do aplikace ProArchiv. Způsob uspořádání je ponechán původní především na úrovni popisu složek, ale i jednotlivostí. Probíhá prohlubování a upřesňování mnohdy nedostatečných registů, plynoucí z nemožnosti negativní vyobrazení přechíst.

V roce 2022 bude pokračovat evidence a postupné přiřazování/validace přístupových bodů. Ke konci roku 2021 je zaevidováno 10 912 evidenčních jednotek, 1 231 složek/jednotlivostí, což představuje 2 142 záznamů. Vzhledem k nutné digitalizaci, bez níž není možné negativní vyobrazení zpracovat, se jedná o dlouhodobý projekt.

K fondu **Pluhař Josef** byla vygenerována tisková sestava inventáře zpracovaného v roce 2020, archivní pomůcka popisující 1 165 evidenčních jednotek je schválena (viz anotaci níže).

V roce 2021 pokračovalo hrubé pořádání fotografické pozůstalosti vysokoškolského pedagoga (ČVUT, FAMU) a fotografa *doc. Ing. Jiřího Všetěčky* podle kontaktních náhledů fotografií. V současné době je podchyceno 1 618 fsn a 4 lfi v albech, 329 listů kontaktních kopií kin obsahujících 11 596 jednotlivých snímků, dále 164 CD a 64 DVD.

Zpracování *kinematografických filmů* (inventarizace, katalogizace) a jejich následné poskytování badatelům je odvislé od jejich fyzického stavu a od finančních možností archivu. V roce 2021 bylo obsahově zpracovááno 21 fondů (seznam viz příloha).

Při zpracování zvukových archiválií je prioritně věnována pozornost především konverzi do digitální podoby, a to především z důvodu nestability původního nosiče. V pořádací aplikaci ProArchiv pokračovalo zpracování dílčího souboru zvukových archiválií pražského *Domu slovenské kultury*. Pro archivní soubor *Sbírka gramofonových desek* byla schválena archivní pomůcka (viz anotaci níže).

### **Anotace nových archivních pomůcek**

**Židovské kontrolní matriky**, (1776) 1780–1911 (1945). Inventář, 2021, 244 s., Jarmila Dubská – Lenka Matušíková, 1498 jednotek popisu [1060 úředních knih, 18 kartonů spisů].

Archivní fond Židovské kontrolní matriky (HBM) obsahuje 1060 úředních knih a 18 kartonů spisů, celkem 1498 inventárních jednotek. Rozsah fondu činí 24,05 bm. Úředními knihami jsou myšleny židovské kontrolní matriky, tj. druhopisy matrik židovských náboženských obcí vedené a ukládané od konce 18. století u římskokatolických farních úřadů v českých zemích. Původní sbírka kontrolních matrik shromážděná v době okupace byla po osvobození uložena v Archivu ministerstva vnitra. Součástí archivního fondu jsou také výpisy z originálů matrik židovských obcí, které byly vyňaty z jednotlivých svazků matrik z důvodu ochrany před ztrátou a uloženy do 8 kartonů pod jedním inventárním číslem spolu s hlášeními o narozeních, sňatcích nebo úmrtích a matričními listinami (tj. žádostmi o vystavení duplikátů matričních dokladů a s tím spojenou korespondencí a dále opisy a fotokopie zápisů o židech uvedené ve farních matrikách (11 kartonů), pořízené duchovními správci a odeslané Rodopisnému úřadu v letech 1943–1945. Archivní fond je průběžně doplňován o kontrolní matriky a matriční výpisy, objevené při pořádání písemností okresních a farních úřadů. Úřední knihy i spisy jsou rozděleny podle územního členění na Čechy a Moravu a uvnitř skupin abecedně uspořádány podle sídla farního úřadu. Inventář je doplněn o místní rejstřík, který odkazuje na lokality uvedené jako místa matričních událostí v matrikách, výpisech z matrik i v opisech z farních matrik z let 1943–1945. Židovské kontrolní matriky a spisy související s matriční agendou jsou využívány především pro genealogická studia zvláště tam, kde poskytují údaje z matrik, jejichž originální svazky se v důsledku ztrát v době okupace nedochovaly.

**Akta Jednoty bratrské – Acta Unitatis fratrum** (1403) 1437–1589. Inventář, 2021, 15 s., Denko Čumlivski – Jitka Křečková, 14 jednotek popisu [14 rukopisů].

Archivní fond Akta Jednoty bratrské – Acta Unitatis fratrum (též AUF) tvoří 13 svazků (foliantů) originálních rukopisů pořízených v letech cca 1551–1589, 14. svazek z roku 1868 obsahuje opis originálu původního svazku XIV, uloženého v Knihovně Národního muzea v Praze, sign. II D 8 (stará sign. 2 G 10). Opis pořídil pro Herrnhut Ferdinand Tadra v roce 1868. Folianty obsahují chronologicky řazené opisy archivních dokumentů vzniklých z působnosti Jednoty bratrské. Šest foliantů (I.–VI.) obsahuje opisy důležitých archivních dokumentů k dějinám Jednoty bratrské vzniklých do roku 1547. Tyto opisy jsou tzv. „historickou“

řadou svazků AUF; vznikly z činnosti Jana Blahoslava a jeho spolupracovníků, kteří je vytvořili na základě vyhledávání a opisování původních originálů. Svazky VII., VIII., IX., X., XII., XIII. a XIV obsahují opisy soudobých dokumentů z let 1547–1589, doplněné o záznamy důležitých událostí a komentáře. S oběma částmi opisů, tj. „historické“ i soudobé, úzce souvisí svazek XI., jehož první část obsahuje opisy dokumentů z let 1453–1522 (1524, 1558), a druhá část, nesourodě zařazená za část první, opisy tehdy aktuálních historických záznamů, proložených texty písemností, pořizovaných v letech 1547–1560.

**Českokobratrská církev evangelická – Farní sbor Praha-Smíchov 1909–1973 (1979).** Inventář, 2021, 19 s., Jitka Křečková – Kateřina Zenklová, 52 jednotek popisu [47 knih, 5 kartonů].

Archivní fond Farního sboru v Praze na Smíchově dokumentuje počátky tohoto evangelického sboru, který se vyvinul z původního evangelického reformovaného sboru v Praze u Klimenta a z menší části také z evangelického sboru augsburského vyznání v Praze u Salvátora. Písemnosti fondu dokumentují počátky i vývoj evangelické církve v Praze 5, ale mají i význam pro studium dějin české reformace celkově. Národní archiv převzal archivní fond do své péče na žádost Farního sboru ČCE v Praze na Smíchově v roce 2017. S vlastníkem fondu byla dne 7. února 2017 uzavřena smlouva o úschově archivního fondu v 1. oddělení Národního archivu (č. j. NA 372/12-2017). Rozsah fondu Českokobratrská církev evangelická. Farní sbor Praha – Smíchov činí 2 bm archivního materiálu z let 1909–1973 (výjimkou je jeden dokument z roku 1979), konkrétně obsahuje 28 úředních knih, 5 podacích protokolů, 5 kartonů aktového materiálu a 14 účetních knih.

**Okupační vězeňské spisy (1902) 1939–1955.** Dílčí inventář, 2020, 306 s., David Hubený, 1222 jednotek popisu [726 kartonů, 277 kartoték, 217 úředních knih, 2 fascikly].

Archivní soubor Okupační vězeňské spisy vznikl z neúplných materiálů nejrůznějších nacistických úřadů a zařízení, ale i poválečných československých a spojeneckých orgánů a úřadů místních samospráv na území Německa a Rakouska. Tvoří jej zejména torza původních registratur nacistických soudních a vězeňských správ, které byly doplněny jednak o materiály odnesené repatriovanými vězni, jednak poválečnými pátracími akcemi spojeneckých sil i československých úřadů, zejména pátracím oddělením repatričního odboru Ministerstva práce a sociální péče a orgány resortů

Ministerstva vnitra a Ministerstva spravedlnosti. Ke shromažďování písemného materiálu vzniklého z činnosti úřadů a zařízení vzniklých v období nacistické okupace přikročila československá správa ihned v roce 1945. Sbíрка samotná byla zkompletována na základě akce Archivu Ministerstva vnitra z roku 1949, kdy byly osloveny různé státní úřady ve věci možnosti zaslání dokumentů okupačních úřadů, která byla ukončena na počátku padesátých let 20. století. V průběhu šedesátých let, již během vlastnictví Státním ústředním archivem, přibýlo ještě několik nových částí. Takto vytvořená sbírka byla v následujících letech obohacena odkupem některých archiválií od soukromých osob, pokud vhodně doplňovaly celek, ale i dary. Při reinventarizaci byla zohledněna historie postupného zpracovávání celého neustále se rozrůstajícího souboru. Již během pořádání první části tohoto nesourodého celku a tvorbě pomůcky nazvané Okupační vězeňské spisy v polovině padesátých let 20. století bylo zvoleno abecední řazení spisů podle lokalit.

Nový dílčí inventář zpřístupňuje tedy část tvořenou bývalými soubory Okupační vězeňské spisy a Koncentrační tábory – Okupační vězeňské spisy, která nahrazuje tři zastaralé (a místy již neplatné) pomůcky. Obsah fondu je velmi různorodý a tvoří jej jednak trosky původního spisového materiálu různých nacistických perzekučních složek (úřední knihy, kartotéky, vězeňské spisy), dále písemnosti poválečného původu v podobě různých seznamů repatriovaných, léčených, zemřelých a pohřbených vypracovaných místními, spojeneckými a československými orgány na území okupovaného Německa, nebo rekonstrukce pochodů smrti, vyšetřování stanic SNB o pobytu válečných zajatců.

**Národní fronta – ústřední výbor 1948–1968.** Dílčí inventář, 2020, 129 s., Jan Kahuda, Alena Nosková, Roman Štér, 1221 jednotek popisu [35 registračních pomůcek, 750 kartonů a 3 fotoalba (193 fotografií)].

Dílčí část fondu Ústředního (akčního) výboru Národní fronty (též NF) představuje velmi významný pramen k poznání vývoje spolkového a politického života československé společnosti v prvních dvaceti letech vlády KSČ. Pro badatele z oblasti historie spolků jsou důležité především písemnosti, které vzešly z oddělení masových organizací, které koordinovalo a monitorovalo činnost dobrovolných organizací. Součástí písemné agendy tohoto oddělení jsou materiály k jednotlivým dobrovolným organizacím. Cenné jsou rovněž materiály z příprav jednotlivých oslav, včetně

materiálů k oslavám svátků v lidově demokratických zemích. Důležitým pramenem jsou materiály z příprav voleb. Součástí fondu jsou rovněž kopie zápisů ze zasedání krajských výborů NF a další materiály, které nás informují o jejich činnosti a také osobní spisy krajských tajemníků NF. Při uspořádání fondu byl respektován původní systém manipulace písemností. Uložené dokumenty jsou vyhotoveny v jazyce českém, slovenském a německém. K inventáři byly vyhotoveny rejstříky osob, korporací, věcný a zeměpisný rejstřík.

**Provazníková Marie.** Inventář, 2021, 39 s., Zora Machková, 593 jednotek popisu [19 kartonů].

Osobní fond Provazníková Marie (1890–1991) tvoří dokumenty z let 1907–1991 shromážděné samotnou Marií Provazníkovou. Většina dokumentů uložených ve fondu pochází z období emigrace Marie Provazníkové, tj. z let 1948–1991. Jen malá část dokumentů pochází z doby jejího života v Československu před emigrací. Mnoho dochovaných dokumentů je spojeno s její sokolskou činností (činnost pro Československou obec sokolskou, Ústředí Československého Sokola v zahraničí, Svaz československého Sokolstva v Americe, Sokol New York a další). Fond mimo jiné obsahuje i její rozsáhlou korespondenci z let 1948–1990, publikace, odborné stati, texty, články, projevy. K inventáři je připojen rejstřík osob a rejstřík institucí.

**Stavební družstvo zaměstnanců Státních lesů a statků,** Praha 1925. Inventář, 2020, 13 s., Renata Kuprová, 181 jednotek popisu [11 úředních knih, 6 kartonů].

Archivní fond Stavební družstvo zaměstnanců Státních lesů a statků, Praha je neúplný a torzovitý. Velká torzovitost postihla především projektovou dokumentaci k výstavbě domů v Dejvicích i Bubenči. Materiál téměř vůbec nepostihuje běžný chod družstva v období od výstavby domů do doby zániku družstva. Naopak dává nahlédnout do problematiky výstavby bytových domů v meziválečné době, především dokumentuje postup výstavby bytových domů od založení družstva, přes koupi potřebných pozemků, výběrové řízení na zhotovitele stavby, provádění staveb i následné realizace stavebních úprav. Archiválie jsou řazeny chronologicky ve skupinách: úřední knihy, spisy, korespondence, účetní materiál a projektová dokumentace. Projektová dokumentace různého stupně provádění (studie, prováděcí projekty, projekty skutečného provedení stavby) je tvořena



výkresovou částí a stavebními rozpočty, které jsou její nedílnou součástí. Časový rozsah archiválií je datován lety 1925–1940. Písemnosti jsou v jazyce českém. Vzhledem k rozsahu fondu není inventář opatřen rejstříky, ani seznamem zkratk.

**Pluhař Josef, PhDr.**, 1897–1945. Inventář, 2021, 160 s., Richard Mahel, 1 112 jednotek popisu [183 kartonů].

Jde o soukromý fotoarchiv geologa a geomorfologa Josefa Pluhaře, tajemníka ústředního sekretariátu Republikánské (agrární) strany zemědělského a malorolnického lidu, později propagátora politického katolicismu (pod vlivem 1. celostátního sjezdu římskokatolické církve v ČSR, který pomáhal v roce 1935 zorganizovat). Po přímluvě pražského arcibiskupa kardinála Karla Kašpara v Římě byl Pluhař jmenován magistrálním rytířem Řádu maltézských rytířů a v řádové hierarchii úspěšně postupoval, až se po opuštění původní politické platformy v roce 1938 stal kancléřem velkopřevorství řádu. Na jaře roku 1939 byl jmenován dokonce velvyslancem Řádu maltézských rytířů v ČSR. Na svou předválečnou činnost v řádu se pokusil Pluhař navázat hned po skončení války v roce 1945, avšak již neúspěšně, též s ohledem na změněnou politickou situaci v ČSR. Vzhledem k této okolnosti i k předchozí kariérní vazbě na právě uvězněného politika Rudolfa Berana, se rozhodl v roce 1951 pro emigraci do Chicaga v USA, kde zůstal po zbytek života.

Archivní soubor převážně fotografií a negativů, datovaných do let 1897–1945, dokumentuje několik oblastí jeho života a působení. Velkou část archiválií tvoří rodinné negativy a fotografie, včetně snímků z poznávacích soukromých cest. Další skupinou jsou fotografie a negativy veřejné a politicky angažované, reflektující Pluhařovy politické ambice v agrární straně a následné aktivity v rámci řádu maltézských rytířů. Třetí skupinu tvoří fotografie a negativy související s Pluhařovou prezentační a přednáškovou činností, konečně čtvrtou skupinu archiválií tvoří reprodukce (fotokopie) úředních a osobních dokumentů, jejichž účel není úplně jasný, ale snad souvisel s jeho původní politickou angažovaností.

Část negativů na skleněných podložkách vykazuje značnou míru poškození. V rámci interního projektu NA dochází k postupné nápravě degradačních procesů a současně k odbornému čištění skleněných podložek. Restaurátorský zásah bude pravděpodobně vyžadovat i část fotografií na papírové podložce.

**Sbírka gramofonových desek, 1928–1989.** Inventář, 2020, 309 s., Richard Mahel, 1 165 jednotek popisu [272 kartonů].

Jedná se o neuzavřenou přírůstkovou sbírku zvukových archiválií na gramofonových deskách. Soubor byl vytvořen v tehdejším Státním ústředním archivu v Praze (nyní Národní archiv). Jeho podstatnou část tvoří zvukové archiválie převzaté v roce 1990 z bývalého archivu Ústavu marxismu-leninismu ÚV KSČ. Soubor byl doplněn delimitací dalších gramofonových desek např. z Ministerstva kultury ČR v roce 2005. Z hlediska informačního obsahu se jedná:

1. o zvukové záznamy politických projevů a prohlášení (nebo jejich částí) vysokých stranických a státních představitelů, případně řadových poslanců, senátorů nebo zástupců delegací a lidových iniciativ
2. o zvukové dokumentační a osvětově laděné komponované pořady, s vazbou na popis a interpretaci vybrané historické události 20. století (zejména k dějinám dělnického a revolučního hnutí, k národně osvobozenkému boji proti fašismu a k nastolení lidově demokratického zřízení v ČSR po roce 1948)
3. o zvukové záznamy vzdělávacích a osvětových pořadů pro mládež, včetně rytmických pořadů
4. o zvukové záznamy čtené (recitované) poezie a zvukové záznamy z divadelní produkce a konečně za
5. o zvukové záznamy hudby.

Z hlediska fyzického stavu archiválií je část gramofonových desek lehce poškozena, patrně nevhodným uložením u původce, avšak tato okolnost ve většině případů nebrání percepci jejich informačního obsahu, např. pro účely digitálního přepisu. Řada zvukových záznamů se navíc dochovala v multiplikátech. Část archiválií byla původně neveřejnými či pouze zkušebními gramofonovými deskami, zatímco ostatní byly oficiálně lisované a určeny široké veřejnosti. Po uspořádání souboru archivářkou Taťánou Kubíštovou v letech 1997–2005 provedl archivář Richard Mahel dílčí úpravy a databázové zpracování archiválií v programu Janus v letech 2012–2015. Následně sestavil v letech 2017–2020 příslušnou archivní pomůcku, která byla schválena v roce 2021.

## Využívání archiválií veřejností

### Badatelny

V uplynulém roce studovalo v badatelně oddělení fondů samosprávy a státní správy do roku 1848 a církevních institucí na Milady Horákové 342 badatelů (v roce 2019 to bylo 482, v roce 2020 367). Cizinců bylo 26 (předloni 28, loni 18). Badatelé vykonali 1046 badatelských návštěv (předloni 2144, loni 1759). Z toho bylo 76 návštěv cizinců.

V roce 2021 bylo zaregistrováno v centrální badatelně NA v Praze na Chodovci celkem 1068 badatelů (v roce 2019 1663, v první pandemickém roce 2020 1056). Z celkového počtu badatelů bylo 101 cizinců (předloni 249, loni 94). Badatelé uskutečnili celkem 3563 badatelských návštěv (předloni 5509, loni 3195) z toho 407 zahraničních (předloni 753, loni 269).

V Informačním systému Badatelna bylo zaevidováno 14908 objednávek (stejně jako v předešlém roce, v roce 2019 26 373). Nejvíce vytěžovaným archivním souborem bylo opět Policejní ředitelství v Praze – 4300 objednávek (v roce 2019 5 745, v roce 2020 3 500) ze všech částí fondu. Následuje složitý archivní soubor ÚV KSČ, soudní správa a vězeňství. Badatelům bylo předloženo velké množství studijních mikrofilmů a zpřístupněny již digitalizované fondy na PC stanicích v badatelně. Tímto způsobem bylo vyřízeno více než tisíc objednávek (v roce 2019 1800, v roce 2020 500).

V roce 2021 bylo v badatelně pořízeno celkem 11 661 (4661 analogových a 7005 digitálních) reprodukcí archiválií pouze pro badatele (v roce 2019 se kopírovalo i pro služební potřebu celkem 14 471 reprodukcí, v roce 2020 pouze pro badatele 12 351).

### Správní činnosti – opisy, výpisy a kopie pro občany, veřejnou správu, soudy, rešerše

V elektronickém systému spisové služby GINIS bylo v roce 2021 zaevidováno celkem 6111 jednotlivých žádostí a odesláno všemi kanály 7571 odpovědí. Z celkového počtu 5 266 spisů bylo 1871 spisů vyřízeno v režimu správní nahlédací agendy: 580 spisů se týkalo státního občanství a sčítání lidu (pokles); 110 spisů se týkalo agendy 3. odboje dle zákona č. 262/2012 Sb., 191 věznění po roce 1948 z politických důvodů a 599 spisů majetkových záležitostí (z toho zákon č. 428/2012 Sb. – 3 č. j.); 136 spisů bylo vyřízeno v rámci agendy badatelské, pouhých 95 spisů se týkalo poskytnutí souhlasu s jednorázovým užitím reprodukcí archiválií.

Rešerše a reprodukce archiválií byly zpracovány pro 1 122 domácích a 277 zahraničních žadatelů.

Největší zátěž nadále znamenaly zejména žádosti týkající se nemovitého majetku, resp. zjištění bývalých majitelů. Dotazují se zejména regionální pobočky Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, Pozemkového úřadu, dále krajské úřady, katastrální pracoviště, notáři, advokátní kanceláře. Zatímco před několika lety byly tyto typy žádostí ojedinělé, po pochopení významu historických sčítacích operátů v jednotlivých institucích, začal jejich počet výrazně narůstat do vyšších stovek. Časově náročné bývají různé žádosti veřejné správy i soukromých osob o zjištění majetkových údajů v oblasti zemědělství a lesnictví. Žadatelé se zajímají o problematiku zpravidla komplexně a jsou jim poskytovány často desítky stran ověřených kopií (jedná se zejména o regionální pobočky Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, Pozemkového úřadu apod.).

Žádosti ukrajinských občanů, kteří potřebují doložit československé občanství svých předků, stále klesají na loňských 98 žádostí.

Množství státoobčanských žádostí se zdá být v posledních letech stabilní, s klesající tendencí. V naprosté většině se jedná o žádosti státních úřadů či orgánů samosprávy. Samostatnou skupinu však tvoří dotazy na údaje z pražské pobytové evidence a spisů policejního ředitelství, velkou většinou rovněž z důvodu zjištění rodinných vazeb. Jednalo se o 325 žádostí (v roce 2020 pouze 95 žádostí).

Agenda dle zákona č. 262/2011 Sb. klesá, přesto váže poměrně velkou část pracovních sil, mimo jiné i proto, že je nutno jako doklad kopírovat nebo digitalizovat celé trestní spisy účastníků 3. odboje. Vedle toho se vyřizují další specifické žádosti do justičních fondů (251 žádostí, v roce 2020 236 žádostí) zejména od Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu.

V roce 2021 bylo vyřízeno celkem 259 žádostí na prověření členství v KSČ v dílčím fondu KSČ-ÚV-členská evidence, v rámci nichž bylo prověřeno 838 jmen, ponejvíce pro slovenský Ústav paměti národa.

## **Výstavy**

### ***Spolupráce na výstavách a zápůjčky***

- Dolnorakouská zemská výstava 2022. Palác Marchegg; 26. března–13. listopadu 2022. Vypůjčitel Schallaburg Kulturbetriebsges G.m.b.H.
- Stálá expozice archivních dokumentů státního významu. Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR

- Stálá expozice projektu pro Collegium Bohemicum v Muzeu města Ústí nad Labem.

### **Spolupráce s médii**

V roce 2021 spolupracoval Národní archiv s médii v obdobích mezi jednotlivými karanténami a vlnami pandemie. V prostorách oddělení s nejstaršími archiváliemi se 4. 6. 2021 filmovaly archiválie pro dokumentární film pro obec Štětkovice. Josef Kunc, starosta obce Štětkovice a Tomáš Zouzal, režisér. Zveřejněno na youtube. (Petr Mareš, Leoš Zich). Dále se zde uskutečnilo dne 22. 10. 2021 natáčení cyklu České televize Modrá krev (3. řada). Alena Činčerová, režisérka (Petr Mareš).

Česká televize natáčela dne 2. 7. 2021 s vedoucí 4. oddělení Zorou Machkovou pořad Sokolská Marie (vysíláno v den státního svátku 28. 10. 2021) věnovaný Marii Provazníkové. V listopadu 2021 se uskutečnilo v prostorách badatelny Národního archivu natáčení filmu francouzské produkce zastoupené paní Violette Deffontaines při kterém by byly použity dokumenty z dílčího fondu KSČ-ÚV 1945–1989 – Antonín Novotný. Film je věnován cestě, jakou se dostala do Afriky čepice čs. výroby tzv. zmijovka. Čepice se v západní Africe stala symbolem protikolonialistického boje a je dodnes velmi populární např. v Senegal. Pro film jsme dále poskytovali odbornou konzultaci, rešerši v našich fondech a předkládali jsme archiválie použité ve filmu.

Mezinárodní rozměr mají audiovizuální příspěvky, na nichž se trvale podílí Lenka Kločková. Dlouhodobě spolupracuje s redaktorem České televize Bohumilem Vostalem (dnes zpravodajem ČT ve Velké Británii) při využívání fondu Otce Jana Langa, zakladatele londýnského Velehradu. Českou televizi zaujalo rovněž udělení polského vyznamenání prezidentem Andrzejem Dudou manželům Jelínkovým in memoriam. Mezinárodní (česko-německý) rozměr má rovněž reportáž ČT o nově získaném osobním archivu zpěváka a básníka Karla Kryla.

Další směr zájmu médií pak směřuje k odborným výzkumům našich pracovníků – mimořádný byl zájem médií o výzkumy Jakuba Šloufa, který publikuje odborné studie k protestům dělnické třídy v éře státního socialismu a k dějinám nižších článků Komunistické strany Československa. Se zájmem se setkala publikace Romana Štéra a Aleny Flimelové o ženách ve východních jednotkách Ve stínu mužů. Reprízy se dočkala úspěšná radiokniha Jiřího Křestana o Zdeňku Nejedlém. Miroslav Kunt pokračoval v prezentaci filmů z fondu Ústřední dopravní institut v pořadu Pozor vlak!

## Exkurzní činnost

V oddělení nejstarších fondů se exkurze z důvodu dvou pandemických vln v průběhu roku skoro nekonaly. Uskutečnilo se jich sedm se 45 návštěvníky celkem. Na Chodovci se neuskutečnily žádné exkurze.

## Knihovna

Knihovna Národního archivu je veřejná knihovna. S více jak půl milionem svazků je největší archivní knihovnou v České republice. Zpřístupňuje domácí a zahraniční knihovní dokumenty, především z oborů archivnictví, dějin správy a práva, historie a pomocných věd historických.

V uplynulém roce došlo vlivem protiepidemických opatření k částečnému omezení kontaktních služeb pro veřejnost. V květnu 2021 byla zprovozněna pro zaměstnance Národního archivu online služba Národní digitální knihovny DNNT (Díla nedostupná na trhu) a knihovna také zřídila eduID potřebné pro spolupráci s portálem Knihovny.cz. V roce 2021 bylo zaregistrováno 204 aktivních čtenářů, kteří realizovali 29 816 výpůjček. Počty výpůjček zaznamenaly v roce 2021 mírný nárůst z důvodu kratšího uzavírání knihovny kvůli epidemiologické situaci.

Celkový přírůstek knihovního fondu činil 2 238 knihovních jednotek. Do knihovního systému bylo zaevidováno 1226 knihovních jednotek, další přírůstky zůstávají v pomocných evidencích. Formou nákupu bylo získáno celkem 521 svazků a po vazbě bylo zapsáno 123 svazků seriálů (novin a časopisů). Knihovna odebírala 292 titulů časopisů a novin. Velkou část přírůstků, celkem 1 553 svazků, knihovna získala zdarma (dary, výměnou, povinnými výtisky badatelů nebo z produkce NA).

Kromě zpracování ročních přírůstků se knihovna také věnovala zpětnému zpracování starších fondů. Pozornost byla zaměřena na opravy a doplnění záznamů v obrázkovém katalogu, které bylo možno provádět přes vzdálený přístup v modulu eVerbis. Z rozsáhlých celků byly retrokatalogizovány do elektronického knihovního systému svazky právnícké literatury signatury IL a ediční řady signatury IM Knihovny A nebo seriálové signatury VB ze zemědělské Knihovny C. Pokračovala katalogizace fondu Knihovny Zemské vyšší školy hospodářské v Táboře zpracováním části signatury Ad.

Standardní ochrannou vazbu časopisů provedla knihovna v rozsahu 202 svazků odebíraných časopisů z let 2019–2020 a 70 svazků docházejících a starších ročníků novin. Pokračoval průzkum fyzického stavu novodobých

fondů v databázi CZBRD provozované Národní knihovnou. Restaurátoři Národního archivu stanovili plán a postup systematického kontrolování fyzického stavu Maltéžské knihovny, která je kulturní památkou.

V roce sběru 2021 bylo celkem nahlášeno do Rejstříku informací o výsledcích (RIV) 27 výsledků vědy a výzkumu NA, z toho bylo předáno poskytovatelům:

### **Vědecký výzkum**

Národní archiv, v souladu s předmětem činnosti stanoveným zákonem o archivnictví, dlouhodobou koncepcí rozvoje výzkumu a v neposlední řadě i historickou tradicí starou více než sto padesát let, pokračoval i v roce 2021 ve svých výzkumných aktivitách, samozřejmě s modifikacemi danými celosvětovou pandemickou situací. Archiv provádí vědeckou a výzkumnou činnost v oblasti historie, archivnictví, pomocných věd historických a v příbuzných vědních oborech; plní úkoly ústředního vědecko-výzkumného pracoviště na úseku preventivní péče o archiválie, konzervace a restaurování archiválií, uchovávání a zpřístupňování nových forem nosičů informací, včetně dokumentů v digitální podobě; v této oblasti vykonává funkci odborného, metodického a školicího centra. Základním posláním archivů bylo a je uchovat a zpřístupnit informace pro současné a budoucí potřeby společnosti. Vědecké, výzkumné a inovační aktivity tedy oscilují kolem tohoto fundamentu a spolu s vývojem společnosti se proměňují reagující na informační poptávku a na vnější rámec existence a fungování archivů, přesněji na potenciální rizika, znemožňující plnit základní poslání. Národní archiv se stal i na tomto poli uznávanou výzkumnou kapacitou, potvrzenou výsledky, nabídkami na spolupráci od domácích a zahraničních partnerů a poměrně úspěšným získáváním dotací z nejrůznějších zdrojů na vědu a výzkum. Základní směr výzkumu je definován v dlouhodobé koncepci Národního archivu, nicméně tato koncepce podléhá operativní každoroční vnitřní evaluaci formou aktualizace pracovního plánu na příslušný rok a reaguje tak na aktuální stav oboru, rozvoj spolupráce s partnerskými institucemi v ČR i v zahraničí a v neposlední řadě rovněž na aktuální potřeby státní politiky a administrativy a její informační poptávku.

Rok 2021 byl s ohledem na zahraniční výzkumné aktivity a prezentaci výsledků výzkumu na mezinárodních konferencích a workshopech poznamenán pandemií. Zahraniční cesty byly minimalizovány. Nicméně

v rámci adaptace na pandemickou situaci se aktivity rámcově stabilizovaly a většinou proběhly v on-line režimu nebo hybridní formou (dovolovaly-li to protipandemická opatření v jednotlivých státech), včetně zahraničních konferencí a workshopů.

### **Základní výzkum: Historiografie, sociologie, statistika, dějin správy a pomocných věd historických**

Projekty podpořené dotací na vědu a výzkum – hlavní řešitelé

- V letech 2017–2019 se realizoval **projekt** Evy Drašarové **Česko-německé vztahy v předvečer I. světové války. Edice dokumentů ze smířovacích jednání v Čechách v letech 1913 a 1914 (GA ČR č. 17–02120 S)**. V souladu s pravidly GA ČR byla závěrečná zpráva projektu odložena na rok 2021. Jednalo se o společný projekt s Masarykovým ústavem a Archivem AV ČR. V Národním archivu byl spolupracovníkem Martin Klečacký. Projekt byl ukončen vydáním ediční monografie *Nedostatek odvahy ke smíru*, kterou společně vydaly Národní archiv a Masarykův ústav a Archiv AV ČR v roce 2021. Edice byla hodnocena orgány Grantové agentury jako vynikající výsledek.
- **Grantový projekt GA ČR, reg. č. 1701279S: Okresní hejtman jako představitel státní správy v regionu. Proměny výkonu státní moci v letech 1868–1945**, řešitel Martin Klečacký. Projekt byl ovšem systemizován v Masarykově ústavu a archivu AV ČR, v. v. i., autor je zaměstnancem i Národního archivu, jehož informační potenciál je pro výzkum zásadní. Projekt sleduje činnost a působení šéfa okresního úřadu od znovuzavedení struktury okresních hejtmanství v roce 1868 do jejich zrušení v roce 1945, vliv modernizačních procesů (nationalizace, industrializace, sociální hnutí) na chod státní správy a možnosti okresních hejtmanů ovlivnit veřejný život v daném okrese. Cílem projektu je zhodnotit význam okresního hejtmana jako základního článku státní správy v regionu v kontaktu s občanem, politickou stranou, samosprávou i dalšími administrativními složkami. V roce 2019 byl projekt ukončen, ale bylo požádáno o odklad předložení výsledku. Projekt byl ukončen vydáním monografie Martina Klečackého *Poslušný vládce okresu. Okresní hejtman a proměny státní moci v Čechách v letech 1868–1938* v Nakladatelství Lidové noviny v roce 2021.



Projekty nepodpořené dotací (spolupráce na projektech jiných příjemců)

- Jan Vojtíšek spolupracoval s Centrem medievistických studií na digitální edici listin z období let 1419–1437 *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Hussiticae*.
- **Projekt NAKI, DG18P020VV025: Vývoj moderní parlamentní kultury v českých zemích a Československu** (Národní muzeum, Masarykův ústav a archiv AV ČR, Ústav pro studium totalitních režimů), dr. Klečacký se podílel na řešení projektu jako koordinátor rešeršní činnosti k jednotlivým poslaneckým biogramům.
- **Projekt NAKI, DG18P020VV026: Mezinárodní korespondenční síť T. G. Masaryka a vznik ČSR v roce 1918** (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Středisko společných činností AV ČR), Jan Kahuda se podílel na části projektu, projekt byl ukončen v roce 2021 odevzdáním edice *Korespondence T. G. Masaryk – zahraniční Němci (1877–1918)*.
- **Projekt GA ČR, EXPRO projekty, č. 2019463X: Sociální mobilita elit ve střeoevropských regionech (1861–1926) a tranzice imperiálních zkušeností a struktur v národních státech** (Nositelé Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Přírodovědecká fakulta UK, společně s rumunskou stranou), na projektu se podílel dr. Klečacký. Krize a stát. Na příkladu Československa v meziválečném období. Mezinárodní konference Historického ústavu AV ČR, v.v.i. (Emil Voráček) připravovaná v hybridní formě ve spolupráci s Národním archivem (David Hubený) a Filozofickou fakultou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích (Miloslav Šepták) za finanční podpory Strategie AV 21 se konala 23. a 24. září 2021 v kinosále Národního archivu dle přísných hygienických pravidel a dálkovým způsobem pro zahraniční účastníky. Obsahem byla připravenost Československa zvládat krize nejrůznějšího charakteru a vyrovnávat se s nimi v různých oborech lidské činnosti (politika, ekonomika a finančnictví, věda, duchovno). Zvláštní pozornost byla věnována státní správě, zejména zdravotnictví a sociální péči, bezpečnostním složkám, protilichevní agendě, živelním pohromám atd., jakož i budování správy na nově připojených územích a legislativnímu zakotvení příprav státu na krize vůbec. Vedle českých a slovenských badatelů vystoupili i mezinárodně uznávaní odborníci z Rakouska, Ruska a Ukrajiny – ať již fyzicky, nebo on-line.
- **Radikální levice ve střední Evropě a její vývoj od konce první světové války do roku 1933.** Mezinárodní konference Historického ústavu AV ČR, v.v.i.

(Emil Voráček) připravovaná v hybridní formě ve spolupráci s Národním archivem (David Hubený) a Filozofickou fakultou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích (Miloslav Šepták) za finanční podpory Strategie AV 21 se konala 14. a 15. října 2021 v kinosále Národního archivu dle přísných hygienických pravidel a dálkovým způsobem pro zahraniční účastníky. Obsahem byly mezinárodní i československé aspekty aktivit radikální levice ve střeoevropském kontextu od konce první světové války do nástupu nacistů k moci v Německu. Zkoumány byly mezinárodní aspekty vývoje radikálně levicových myšlenek s detailnějším pohledem na střední Evropu, konkrétně Československo, Maďarsko, Polsko a Rakousko. Vedle běžných politických témat, jako jsou např. stávky a demonstrace, byl sledován i vztah radikální levice k církvi, kultuře, německé menšině v českých zemích, jednotlivým osobnostem radikálně levicového proudu a zejména pak Podkarpatské Rusi. Vedle českých a slovenských badatelů vystoupili i mezinárodně uznávaní odborníci z Maďarska, Polska, Ruska a Ukrajiny – ať již fyzicky, nebo on-line.

- Jakub Šlouf je hlavním řešitelem **grantového projektu GA ČR 1906467S Vývoj kultury protestu průmyslového dělnictva v českých zemích v letech 1945–1969** (nositel: Ústav pro studium totalitních režimů). Pro potřeby projektu zpracoval odbornou monografii *Praha v červnu 1953: Dělnická revolta proti měnové reformě, vyjednávání v továrnách a strukturální proměna dělnické třídy*.
- Jiří Křesťan se zapojil do řešení **grantového projektu GA ČR 1814478S Literatura za Protektorátu Čechy a Morava (1939–1945)** (nositel: Ústav pro českou literaturu AV ČR). Pro potřeby projektu zpracoval studii a kapitulu v knize o cestě kulturních pracovníků a novinářů do Německa a do Holandska v září roku 1940. Studie pro časopis *Soudobé dějiny* prošla konečnou redakční úpravou a byla vydána v roce 2021 v tematickém dvoučísle, věnovaném cestám intelektuálů do nacistického Německa a stalinského Sovětského svazu. Kapitola v knize vyjde v roce 2022.
- Lenka Kločková, Jiří Křesťan a Roman Štěr se zapojili do projektu Židovského muzea v Praze **Yerusha CZ 2 – Dějiny Židů v českých zemích**, mající za cíl poskytnout komplexní přehled o judaikách z let 1848–1939 uložených v českých a moravských archivech. Poskytli jsme popisy celkem 16 archivních souborů, které budou dostupné na portálu projektu. Projekt podporuje The Rotschild Foundation (Hanadiv) Europe.

- Ondřej Valtus se podílel na **projektu Národního muzea a Československého dokumentačního střediska Československý disent a exil (1968–1989)**. Úsilí o otevřenou společnost – Sbírkový fond Československé dokumentační středisko. Podílel se na pořádání, inventarizaci a digitalizaci archiválií uvedeného souboru.

Stejně tak Národní archiv má jistý podíl na projektech a grantech vědeckých ústavů ve fázi heuristiky, a to díky rešerším ze zpracovaných i nezpracovaných fondů z let 1945–1992. Tematicky se jedná o třetí odboj, třídní justici, vězeňství. Již tradiční byla spolupráce na mezinárodním **projektu proti totalitě Mene Tekel**, na kterém se kromě Národního archivu podílí i Univerzita Karlova, Ústav pro studium totalitních režimů, Ministerstvo kultury, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a řada dalších českých i zahraničních subjektů. Z důvodu pandemie se XV. ročník festivalu uskutečnil v netradičním termínu 11.–17. října 2021 a v komornější sestavě. Navzdory překážkám, souvisejícím s vážnou epidemiologickou situací, se podařilo realizovat pestrá programovou skladbu, mimo jiné konferenci v Senátu ČR *Právo na právo*, interaktivní program pro školy *Historická laboratoř*, řadu filmových projekcí, dokumentárních pásem, výstav a koncertů.

Projekty podpořené jinou tematickou dotací, IP nebo vlastní výzkum

- V roce 2021 pokračovaly ediční práce na textových svazcích VI/1, 2 a VII/1, 2 edice **Archiv České koruny** pro léta 1419–1526. Konkrétně se pracovalo na dokončení svazku VI/2 a na společném rejstříku pro svazky VI/1 (listiny z let 1419–1458, tj. listiny AČK inv. č. 1476–1613) a VI/2 (listiny z let 1459–1468, tj. listiny AČK inv. č. 1614–1735).
- Alena Pazderová v návaznosti na grant úspěšně ukončený před několika lety pokračuje v ediční práci na **Korespondenci papežského nuncia na císařském dvoře v Praze Cesare Speciana 1592–98**. Edice je výsledkem studia rukopisů ve Vatikánském archivu, Vatikánské knihovně a v Ambrosiánské knihovně v Miláně. V roce 2021 pokračovaly ediční práce na svazcích IV–VII dílu I. *Korespondence papežského nuncia na císařském dvoře v Praze Cesare Speciana 1592–1598 (Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem, Tom. I., Epistulae et acta Caesaris Speciani 1592–1598) pro léta 1595–1596. Část Epistulae et*

*acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem 1592–1628, Tom. I., Epistulae et acta Caesaris Speciani 1592–1598, Pars IV. Januar 1595 – Juni 1595, Pars V. Juli 1595 – Dezember 1595* byla v roce 2021 připravena a odevzdána do tisku, který bude uskutečněn v roce 2022. Ediční práce pokračují také na části *Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem 1592–1628, Tom. I., Epistulae et acta Caesaris Speciani 1592–1598, Pars VI. Januar 1596 – Juni 1596, Pars VII. Juli 1596 – Dezember 1596*.

- Pokračovala příprava dalších svazků edice **Berní rula 16, 17, Kraj Chrudimský sv. I., II.** (Iva Čadková, Magda Zahradníková). Z důvodu pandemie se však autorky nesešly k závěrečným revizím textu, dokončení je proto plánováno na příští rok.
- **Vytvoření databáze Rodinný archiv toskánských Habsburků – fotografie** (Eva Gregorovičová). Projekt byl zahájen v r. 2014. Cílem je zpracování vědeckého katalogu fotografií z fondu RAT s identifikacemi reálií, osob i fotografických technik. Formou vědecké studie bude dále podrobně zpracován historický a obsahový rozbor fotoarchivu. V návaznosti na tuto fázi bude následovat kompletní digitalizace celku. V letech 2020–2021 byla vypracována část rejstříků, ovšem s ohledem na covidovou pandemii pouze v omezeném rozsahu.
- Také mezinárodní projekt edice archivních materiálů **k československo-polským vztahům z fondů komunistických stran v letech 1945–1989** stagnuje z epidemiologických příčin. Předpokládáme pokračování prací na projektu v příštím roce včetně širšího zapojení polské strany.

Cílevědomé zkoumání historie vlastního oboru bylo ovlivněno též zdravotní situací doma i v Evropě. Nerealizovalo se opět spolupřátání a aktivní účast na vědecké konferenci k 100. výročí pražské archivní úmluvy ve Vídni. Naopak se urychlilo zpracování **publikací** již nepotřebujících bádání v často uzavíraných paměťových institucích. Byly ukončeny práce na výboru z díla archiváře a agrárního historika *Miloslava Košťála* (edd. Jiřina Juněcová, Otto Chmelík), ve spolupráci se Státním oblastním archivem v Litoměřicích a rukopis byl odevzdán do tisku. Ve spolupráci s odborem archivní správy a spisové služby MV budou v roce 2022 zahájeny práce na projektu *Dějiny českého a československého archivnictví* (vypracování koncepce, stanovení autorského kolektivu a jednotných edičních zásad).

V roce 2021 proběhlo konzultování s budoucími autory a propagace záměru v archivní obci.

Vydávání tzv. *ego dokumentů* si našlo své autory a čtenáře i z řad širší veřejnosti. Vzhledem k neutuchajícímu zájmu archivářů produkovat takovéto výstupy je vítána pomoc plně etablované a odborně respektované ediční rady Národního archivu pro nastavení vyšší laťky kvality pro všechny editory. Z prostředků institucionální podpory bylo financováno vydání práce *František Bláha: Stopami paměti. Torzo vzpomínek* (editor Martin Kučera). Edice byla v roce 2020 odevzdána po zapracování připomínek lektorů a byla vydána v roce 2021. Pavel Koblasa nadále pracoval na edici *vzpomínek archiváře P. Ondřeje Franty na období první světové války*. Vydání se plánuje na rok 2022.

V různé míře byly realizovány práce na dalších publikačních titulech, které by měly být finalizovány v příštích letech, zejména Miroslav Šepták: *Novinářská organizace ve stínu obrodného procesu a normalizace*; Dušan Tomášek: *Zpověď reportéra* (editorky: Lenka Kločková – Maria Chaloupková) a Věra Tichá: *Veteránka* (editoři: Alena Flimelová a Roman Štěr).

- Cílem **projektu Státní správa na Podkarpatské Rusi**, jehož řešitelem je David Hubený, je přiblížit budování a fungování československé státní správy na Podkarpatské Rusi v meziválečném období, včetně její zamýšlené obnovy v letech druhé světové války a praktického pokusu z let 1944 a 1945, jakož i otázka náhrad za odstoupení Podkarpatské Rusi. Hygienické podmínky roku 2021 sice umožnily v rámci řešení účast na větším počtu odborných setkání, z nichž část byla stejně přesunuta z loňského roku a zabraly tak více než obvyklé množství času, ale opět se nemohla uskutečnit plánovaná služební cesta na Ukrajinu. Pokud by tento stav trval, bude možné pokračovat pouze ve výzkumu dějin podkarpatoruského kraje KSČ, k němuž se nachází dostatečné množství archiválií v centrálních fondech Národního archivu, a to díky důkladné pozornosti ústředních orgánů meziválečné správy této politické straně. Pro rok 2022 je nicméně počítáno s pokračováním rozdělaných prací spojených s četnickou a justiční správou a průběžné studování krajské organizace KSČ. Plánuje se i dokončení rukopisu monografie k budování československého četnictva na Podkarpatské Rusi v letech 1919–1924 a vydání kolektivní monografie *Čtvrtstoletí spolu. Českoslo-*

*vensko a Podkarpatská Rus* ze stejnojmenné konference konané v Národním archivu v předjaří 2018.

- V rámci **projektu Českého centra v Kyjevu** České stopy v Užhorodě byly užhorodským kolegům průběžně zasílány získané fotografie z fondů Národního archivu a Archivu Národního muzea. Projekt již skončil a nyní jeho autoři usilují o získání dalších prostředků pro jeho rozšíření na České stopy na Podkarpatské Rusi. Již avizovali zájem o pokračování spolupráce.
- **Projekt Vývoj stavebnictví v padesátých letech 20. století** se věnuje období, kdy došlo k důsledné ideologizaci umění a architektury a k zestátnění stavebního průmyslu a vzniku Stavoprojektů. Konkrétně se jednalo o velké podniky, řízené bývalými levicovými avantgardisty Karlem Janů (Stavební závody) a Jiřím Voženílkem (Stavoprojekt), mající charakter průmyslových závodů, v nichž tvorba a kvalita rychle ustoupila ekonomické výhodnosti a kvantitě postavených domů a bytů. Zároveň vznikl Studijní a typizační ústav, který v roce 1951 vydal závazný typizační sborník, jenž zásadně podvázal svobodu a rozmanitost tvorby. Projekt mapuje následující okruhy: začlenění předchůdců (soukromých projektantů, projekčních oddělení jednotlivých firem) do Stavoprojektu; znárodnění projekčních prací ve stavebnictví; architektonické ateliéry pro úsek pozemních staveb; inženýrské kanceláře; typizační ústavy; normování plánování; výzkum ve stavebnictví. Plánovanými výstupy budou monografie *Vývoj stavebnictví v Československu v padesátých letech 20. století*, článek v recenzovaném časopise a metodika pro zpracování projektové dokumentace pro paměťové instituce. Řešitelé se v roce 2021 soustředili na studium odborné literatury a pramenů a na organizaci práce spolupracovníků Jitky Voců a Ing. Magdalény Štěchovské. Do řešení projektu byli postupně zapojeni externí pracovníci (Nmap – tvorba specializované mapy s odborným obsahem – vodní stavby 1948–1951, průzkum stavební dokumentace). Na konci roku 2021 byl zahájen průzkum korespondence. V roce 2022 se bude pokračovat v průzkumu korespondence v komparaci s dalšími prameny pro tvorbu Nmap – specializované mapy s odborným obsahem – znárodnění soukromých inženýrských kanceláří a podniků začleněných do Československých stavebních závodů. Odborní garanti jsou Šárka Steinová a Filip Paulus. Hlavním cílem projektu *Výstavnictví (1947–1990)* je zmapovat a vyhod-

notit vývoj národního podniku Výstavnictví (1947–1990), který měl zásadní vliv na vývoj muzeologie a příbuzných oborů. Plánovaný základní výstup – studie v časopise *Paginae historiae* – bude analyzovat zejména vývoj podniku po organizační stránce, jeho postavení ve strukturách řízení, statutární otázky a změny v pracovní náplni podniku. Vedle vlastní výrobní činnosti budou analyzovány různé akce, jichž se podnik účastnil, od akcí typu komerčních veletrhů až po muzejní expozice a výstavy, včetně těch vyhraněně ideologických. Druhý plánovaný výstup (s pracovním názvem *Dějiny (nejen) muzejních expozic a výstav jako součást kulturních dějin*), který by mohl být nabídnut Sborníku archivních prací, by se zaměřil na typologii pramenů, zhodnocení jejich výpovědní hodnoty, možností a limitů jejich využití. Šířeji pojatá studie se zaměřením na vlastní materiál vybraných institucí (především Národního muzea) a materiál n. p. *Výstavnictví jakožto hlavního realizátora*, bude analyzovat typologii výstavních a propagačních akcí v širším kulturně-historickém kontextu, jejich roli ve veřejném prostoru, a to i v kontextu praxe spisové služby u podnikového archivu n. p. *Výstavnictví*. V průběhu řešení projektu dochází k identifikaci archiválií ve fondu *Výstavnictví*, včetně zmapování začlenění archiválií předchůdců. V roce 2021 byl dokončen průzkum celkem 200. Základní práce vykonává odborník s praxí v Národním muzeu v Praze. Odborným garantem je Renata Kuprová.

Z prostředků institucionální podpory vědy byly podpořeny také **neprojektové práce**, vyžadující v některých případech odbornou účast externích specialistů. V první řadě šlo o práce související s identifikací, popisem a vhodným uložením archiválií a trojrozměrných předmětů umělecké povahy z nově převzatých fondů. Týkalo se to zejména archivních fondů FÚV SČSP, Alexej Kusák a Václav Smetáček. Tyto práce vykonávaly pracovníce Národního památkového ústavu a doktorandka Fakulty sociálních věd UK. Podobným způsobem byl financován také popis, analýza a zajištění vhodného uložení dokumentů ve fondu Archiv Syndikátu novinářů ČR. Zde šlo především o podporu budování obsáhlé databáze redaktorů.

Pracovníci a pracovníce se zabývají i vědeckou a publikační činností podle své užší specializace na pracovišti. Pracovníci se dle možností daných zdravotní situací účastní vědeckých konferencí v souladu se svou in-

dividuálním zařazením. U mladých pracovníků je též žádoucí respektovat jejich dosavadní výzkumné aktivity z prostředí vysoké školy. Přináší zajímavé časopisecké či dokonce monografické výstupy, jež jsou dobrou vizitkou i Národního archivu. Neméně důležitý je v tomto ohledu i prvek personálně stabilizační.

**Z on-line konferencí je možné uvést:**

Leoš Zich: *Křty muslimů v pražské arcidiecézi v době velké turecké války (1683–1699)*. In: *Věk konverzí*, 20.–21. 5. 2021 Katedra historie FF Univerzity Palackého v Olomouci.

Jitka Křečková: *Pečeti ve fondech Národního archivu v Praze, metodologie a současný stav jejich zpracování*. In: *Archiwalne zbiory pieczeci. Charakterystyka zbiorów, metody opracowania, konserwacja* 25. 10. 2021 Instytut Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu pod patronatem Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych

Naděžda Kruglová: *Reakce židovské umělecké scény na antisemitskou náladu v Ruském impériu na přelomu 19. a 20. století*. In: *interdisciplinární konference studentů doktorských programů „Bolest“* 6. 1. 2021 Ústav dějin umění FF UK

David Hubený: *Generální stávka z prosince 1920 na Podkarpatské Rusi*. In: *Nové pohledy na dějiny dělnického hnutí v letech 1848–1948*. 19. a 20. 4. 2021 Historický ústav AV ČR a Ústav hospodářských a sociálních dějin FF UK

David Hubený: *Vývoj a činnost KSČ na Podkarpatské Rusi v meziválečném období*. In: *mezinárodní konference k 100. výročí založení KSČ*. 19.–21. 5. 2021 Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i. a Ústav pro studium totalitních režimů

**Z fyzicky konaných akcí připomínáme výběrově:**

Pavel Dufek: *Po zabavení majetku přichází někdy jeho navrácení: působení institucí a osob při restitucích majetkových práv a majetků klášterů mezi lety 1945 a 1948/1949*. In: *mezinárodní konference Monasteria abolita. Osudy klášterních statků od 2. poloviny 18. do 2. poloviny 20. století*, Želiv 5.–7. 10. 2021 Klášter Želiv, Diecézní archiv v St. Pölten a Klášter Göttweig

Miroslav Šepák: *Česká republika před parlamentními volbami*. In: *XXIX. Letní škola slovanských studií*, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 1. 9. 2021.



- Miroslav Šepták: *Československo a krize rakouské demokracie (1932–1934)*. In: *Krize a stát na příkladu meziválečného Československa*, Historický ústav Akademie věd České republiky, Národní archiv, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity, 23.–24. 9. 2021.
- Miroslav Šepták: *Srovnání postavení sociální demokracie a komunistů v rakouském politickém systému (1918–1934)*. In: *Radikální levice a její vývoj ve střední Evropě od konce první světové války do roku 1933*, Historický ústav Akademie věd České republiky, Národní archiv, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity, 14.–15. 10. 2021.
- Miroslav Šepták: *Proměny právního postavení ženy v Rakousku ve 20. století*. In: *Proměny právního postavení ženy v průběhu historie*, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, 1.–2. 12. 2021.
- Jakub Šlouf: *Kultura protestu průmyslového dělnictva v letech 1945–1953*. In: *Workshop Nové pohledy na dějiny dělnického hnutí v letech 1848–1948*. Historický ústav AV ČR a ÚHSD FF UK, Praha, 19. 4. 2021.
- Jakub Šlouf: *Kultura protestu průmyslového dělnictva v Československu v letech 1953–1968*. In: *100 let od založení KSČ. ÚSTR a ÚSD AV ČR*, Praha, 13.–21. 5. 2021.
- Jakub Šlouf: *The Elements of Self-governing Socialism in the Czechoslovak Industry (1968–1969)*. In: *Communist Parties in the Soviet Bloc in 1956–1968: From Destalinization to Economic Reforms*. Pořadatel: Ústav paměti národa, Bratislava, 29.–30. 9. 2021.
- Šárka Steinová – Filip Paulus: *Krkonoše ve vybraných archivních fondech Národního archivu*. In: *Krkonoše v proměnách 20. století*. Pořadatel: Historický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i. a Univerzita Karlova, Matematicko-fyzikální fakulta s podporou hlavního partnera Správy Krkonošského národního parku, Vrchlabí, 15.–16. 9. 2021.

Nadále vydáváme dva recenzované časopisy *Paginae historiae a Historická fotografie* (ve spolupráci s Technickým muzeem v Brně).

### ***Aplikovaný výzkum: Archivnictví, pomocné vědy historické, dějiny správy, historie***

Projekty podpořené dotací na vědu a výzkum – spoluřešitelé

- Projekt Programu bezpečnostního výzkumu Ministerstva vnitra ČR  
**Analýza zpracování osobních údajů v archiváliích, identifikační kód**

- VI20192022125**, hlavní řešitel Státní oblastní archiv v Praze. Projekt byl zahájen v červenci 2019 a bude ukončen v prosinci 2022. Garant za Národní archiv je Karolína Šimůnková, dále spolupracují Zbyšek Stodůlka, Pavlína Nimrichtrová, Milan Vojáček, Dorota Müllerová, Jana Nováková, Jana Šedivá, Ivan Semerák. Projekt řeší osobní údaje v archiváliích v českých veřejných archivech v obecné působnosti Ministerstva vnitra, jejich ochranu, bezpečné uložení, nakládání s nimi a možnosti zpřístupňování archiválií obsahujících takové údaje v měnícím se legislativním prostředí.
- Na podkladě průzkumu archivní praxe a analýzy archivních fondů a příslušných legislativních úprav včetně analýzy procesních postupů archivů u nás i v zahraničí bude realizováno více výstupů v oblasti metodiky a legislativy. Národní archiv spolupřipřádal spolu se Státním oblastním archivem v Praze on-line formou – *mezinárodní konferenci Osobní údaje v archivech: soukromí a otevřenost v informačním věku* (9. 11. 2021). Příspěvek *Ochrana osobních údajů a osobnostních práv v archivech v mezinárodní a české perspektivě* (česká perspektiva 1. část) Sběr dat ve veřejných archivech ČR v roce 2020 ve vytipovaných archivních souborech a jejich analýza přednesla Karolína Šimůnková, připravila též příspěvek *Metodika zpřístupňování archiválií s osobními údaji*. Moderace konference se ujal Zbyšek Stodůlka.
  - Dále Národní archiv spolupřipřádal on-line workshop (pořadatelé Národní archiv, Masarykova Univerzita Brno, Státní oblastní archiv v Praze) *Prameny mlčí naší vinou? Perspektivy výzkumu seriálních pramenů v kontextu ochrany osobních údajů*, 15. 6. 2021. S příspěvkem *Výběr archiválií u (elektronické) zdravotnické dokumentace: efektivita, společenská akceptace a hodnota biomedicínských informací v domácí i mezinárodní perspektivě* vystoupil Zbyšek Stodůlka.

### Evropské projekty

- Oddělení, které spravuje nejstarší archivní fondy, je mezinárodně uznávaným pracovištěm, na němž je prováděna vědecko-výzkumná činnost v oblasti Digital Humanities. Oddělení se pravidelně účastnilo zahraničních odborných projektů v této oblasti již od roku 2005 a díky svému získanému renomé je zahraničními i domácími partnery často vyzýváno ke spolupráci na dalších nově vznikajících odborných projektech. Významnou platformou pro možnosti zahraniční spolupráce je **Mezinárodní**

**centrum pro archivní výzkum** (ICARUS), vzniklé v roce 2008. Národní archiv je spoluzakládajícím členem centra ICARUS, které v současné době sdružuje odborníky z více než 180 archivů a vědeckých institucí z 34 evropských zemí, Kanady i USA. Vedoucí oddělení Jitka Křečková je členkou představenstva centra. Na jeho činnosti se za Národní archiv aktivně odborně podílí také Kateřina Zenklová a dle potřeby další odborní pracovníci 1. oddělení, ale také dalších oddělení, především 5. oddělení v oblasti digitálních technologií, uchovávání a virtuálního zpřístupňování archiválií a 10. oddělení v oblasti preventivní péče o archiválie. V roce 2021 musela bohužel komunikace mezi členy centra ICARUS probíhat kvůli stále trvající pandemické situaci online. Průběžná schůze se konala 25.–26. května 2021 a generální zasedání 18.–19. října 2021.

- Pro Národní archiv je nadále mimořádně důležitým projektem virtuální archiv středověkých a raně novověkých listin **Monasterium** ([www.monasterium.net](http://www.monasterium.net)), založený v letech 2004 a 2005 v dolnorakouském diecézním archivu v St. Pölten. Postupně se z něj vyvinul evropský virtuální archiv, který dnes zpřístupňuje více než 500.000 středověkých a raně novověkých listin z 60 institucí z 10 evropských zemí. Součástí portálu jsou i listiny z 1., 2. a 6. oddělení Národního archivu. V současné době se pracuje na postupném zpřístupňování metadat a snímků pečetí a jejich přiřazování k již zpřístupněným metadatům a snímkům listin.
- V letech 2018–2021 pracovníci 1. oddělení pracovali na plnění grantového **projektu HOME – History of Medieval Europe**, identifikační kód 8F18002, hlavní řešitelka za Národní archiv Jitka Křečková. Projekt začal ze strany Národního archivu probíhat 1. září 2018 a byl ukončen k 31. prosinci 2021 (na základě souhlasu MŠMT s prodloužením projektu). Probíhal na základě výzvy s názvem „Digitální dědictví“ (Digital Heritage) v rámci iniciativy společného programování „Kulturní dědictví“ (JPICH, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy). Hlavním partnerem projektu byl francouzský institut v Paříži – Institut de Recherche et d’Histoire des Textes (IRHT), což je francouzská výzkumná instituce pod Národním výzkumným centrem (CNRS – Centre national de la recherche scientifique). CNRS je největší evropskou výzkumnou a vývojovou organizací se sídlem ve Francii. Projekt byl zaměřen na automatické rozpoznávání a indexování textů naskenovaných dokumentů středověkých kancelářů v rámci eHumanities. Pracovníci 1. oddělení

Národního archivu připravili korpus listin z fondů 1. oddělení v německém, latinském a českém jazyce, na nichž bylo automatické rozpoznávání zkoušeno, včetně geografických a jmenných rejstříků. Pro účely projektu byly také zdigitalizovány kopíáře k listinám Archivu České koruny (Národní archiv, Lobkowitz Collections o. p. s., Oddělení rukopisů a starých tisků NK). Zahraniční partneři pracovali na technické stránce projektu, tj. na automatickém rozpoznávání středověkých a raně novověkých textů listin, které jsou součástí portálu projektu Monasterium. Na projektu pracovaly J. Křečková, K. Zenklová a M. Hrdličková, digitalizaci listin a rukopisů a úpravu digitalizovaných dat prováděl externí pracovník Zdeněk Rerych.

- Zkušenosti z řešení projektu HOME mohly být částečně využity při řešení dalšího vědeckého projektu, ke kterému bylo 1. oddělení přizváno, který však bohužel nebyl v průběhu roku 2021 přijat. Jednalo se o **projekt Řeholníci minulosti v digitálním prostředí současnosti. Shromáždování, propojování a využívání biografických dat**, podaný koncem roku 2020 v rámci 5. veřejné soutěže Programu na podporu aplikovaného společenskovedního a humanitního výzkumu, experimentálního vývoje a inovací ÉTA (Identifikační kód projektu: TL05000361), hlavní uchazeč: Historický ústav AV ČR, další účastníci: Národní archiv, Knihovna AV ČR, Univerzita Karlova, Masarykův ústav a Archiv AV ČR. V dalších letech bude Národní archiv s Historickým ústavem Akademie věd ČR nadále spolupracovat, pracuje se na přípravě nových projektů v rámci NAKI nebo ÉTA. Projekty by se opět měly týkat digitálních databází řeholníků a nově misijní činnosti řeholních řádů v raném novověku.
- Koncem roku 2021 byli pracovníci 1. oddělení Národního archivu vyzváni ke spolupráci na společném **projektu prof. Michaela Gerversa** z Univerzity v Torontu. Prof. Gervers založil v roce 1975 projekt DEEDS (*Document of Early England Data Set*) a nyní plánuje svůj projekt rozšířit, vyvinout mezinárodní platformu, která umožní propojit všechny současné virtuální archivy listin (DEEDS, Monasterium, Diplomata Belgica, CEMA) a vytvořit pro badatele mezinárodní digitální výzkumné prostředí. V plánu je podat návrh projektu k financování v rámci „the Social Sciences and Humanities Research Council of Canada’s Partnership Program“ v únoru 2022, a pokud postoupí do druhé

fáze, v červenci 2022. V případě přijetí začne být projekt realizován od roku 2023 (trvání projektu 4–7 let).

- Pracovníci 1. oddělení nadále sledovali aktivity mezinárodní organizace *Time Machine Organisation* (TMO), jejímž je Národní archiv asociovaným partnerem. Cílem této profesní organizace je především nacházet potřebné zdroje pro mezinárodní spolupráci v oblastech technologie, vědy, kulturního dědictví a poskytnutí technické podpory a vytvoření zázemí pro vznik a další rozvoj lokálních projektů Time Machine. TMO je propojena s centrem ICARUS a představenstva obou těchto mezinárodních institucí pracují na strategii a vymezení spolupráce v rámci evropských fondů. Online schůze ambasadorů organizace Time Machine se konaly 30. března, 4. května a 22. listopadu 2021 (Jitka Křečková, Kateřina Zenklová). Kateřina Zenklová se zúčastnila online akademie Time Machine Academy ‚dhSegment: A generic deep-learning approach for document segmentation‘ na téma využití technologie dhSegment při zpracování digitalizovaných archivních dokumentů a tvorbě metadat ve dnech 20. a 27. května a 3. června 2021.
- 1. oddělení nadále vykonávalo garanta platformy pro veřejnost *Topotéka*, která umožňuje ukládání místních historicky relevantních materiálů pocházejících často ze soukromých rukou, které je možno zpřístupňovat veřejnosti. Do projektu byly zařazeny 2 odborně vedené topotéky pro fotografické sbírky Strahovského kláštera a Břevnovského kláštera (J. Křečková, K. Zenklová, ve spolupráci s H. Kuchařovou, PhD. ze Strahovské knihovny a s PhDr. Zdeňkem Ločovským z Břevnovského kláštera).
- Národní archiv byl již v roce 2020 přizván českým konsorciem European Holocaust Research Infrastructure (EHRI) do příprav mezinárodní sítě v rámci nadcházející evaluace velkých výzkumných infrastruktur v České republice společně s konsorciem LINDAT/CLARIAH-CZ, které nabízí data a služby v oblasti humanitních věd. Prof. Jan Hajič z Matematicko-fyzikální fakulty UK a vedení Národního archivu mají nadále velký zájem na zapojení Národního archivu i nad rámec aktivit EHRI-CZ a na propojení v evropský cluster. Nositeli spolupráce jsou kolegové spravující okupační fondy a IT úsek.

Projekty nepodpořené tematickou dotací – vlastní, částečně z institucionální podpory vědy

- **Politické procesy. Projekt kompletního zpřístupnění materiálů z politických procesů formou internetového portálu** (Národní archiv, Ústav pro studium totalitních režimů, vedoucí projektu Marek Janáč). Projekt byl v roce 2018 dotován Ministerstvem vnitra ČR a v dalších letech z institucionální podpory vědy Národního archivu a též z rozpočtu Ústavu pro studium totalitních režimů. V roce 2021 pokračovala tvorba interaktivního webu, na kterém budou (mimo jiné) prezentovány digitalizované filmové a zvukové záznamy z politických procesů nalezené v Panenských Břežanech. Během roku 2021 byla vypracována řada multidisciplinárních výzkumných prací z oblasti historie, komunikačních věd, sociologie a psychologie atd., které budou postupně na webu publikovány. Jejich cílem je rozšířit výklad politických procesů 50. let a ukázat tento fenomén v novém světle. V rámci webu je také vytvářena e-badatelna, jež bude umožňovat porovnání jednotlivých záznamů procesů s R. Slánským, M. Horákovou a dalšími. Jedná se o záznam z Hnědé knihy, stenoáznam procesu, zvukový záznam, rozhlasový přenos, odposlech z RFE v Mnichově. Kromě toho byla v roce 2021 vytvářena datová reportáž, která přehledným způsobem uvede návštěvníka webu do dobových reálií. Při její tvorbě byly použity ověřené metody datové žurnalistiky s využitím dostupných i projektem získaných datových zdrojů (datové analýzy přeepsaného textu, četnosti slov, vyjadřovací prostředky soudců a jednotlivých obžalovaných, ekonomické úrovně obyvatelstva a jeho ekonomické prosperity, koupěschopnosti atd.).
- Navazujeme na starší tradici zpracování slovníků k dějinám správy. Jde o užitečné pomůcky nejen pro historiky. Dosud vydané publikace k dějinám politické, církevní či soudní správy do roku 1918 jsou beznadějně rozebrané a některé z nich vyžadují rozšíření a doplnění. K takovým činnostem mají archivy nejlepší, ba téměř monopolní podmínky. Již v roce 2020, v rekordním čase jednoho roku, byla připravena do tisku reprezentativní *publikace o dějinách ministerstva vnitra od roku 1918 do současnosti* s bohatým obrazovým aparátem. Autory z Národního archivu jsou Soňa Ambrožová David Hubený, Tomáš Kalina, Zdenka Kokošková, Helena Nováčková, Adam Zítek, Zora Machková, František Štverák. Na straně ministerstva však v době pandemie nebyl patrný další progres.

- V roce 2020 byl zahájen nový dlouhodobější **projekt**, jehož výsledkem bude **biografický slovník okresních starostů v Čechách v období 19. století** (garant Martin Klečacký, propojení částečně na ukončený grant k okresním hejtmanům a k slovníku politické správy, spolupráce Vojtěch Hrdlička). Heuristika v Národním archivu a v elektronických zdrojích byla ukončena, při vhodných podmínkách budou realizovány rešerše v jiných archivech. Projekt zaměřený na představitele prvorepublikové československé justice byl postižen pandemií – onemocněním, zúžením týmu (Jan Kouřimský, Alena Skipalová), uzavřením institucí. Podařilo se dohledat podklady pouze k několika soudním úředníkům Nejvyššího správního soudu a krajských soudů.
- **Projekt Nacistická okupační správa v Protektorátu Čechy a Morava** a její představitelé je řešen v Národním archivu od roku 2013, podíleli se na něm dosud pracovnice 3. oddělení Národního archivu Zdeňka Kokošková a Monika Sedláková a donedávna externě Jaroslav Pažout z Technické univerzity v Liberci. Výsledkem projektu bude slovník představitelů německé okupační správy, a to vedoucích úředníků nejvyšších okupačních úřadů, tedy Úřadu řííšského protektora v Čechách a na Moravě, od srpna 1943 Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu včetně všech úředníků stojících v čele oberlandrátů. V březnu roku 2020 vydalo Skriptorium, spolek pro nekomerční vydávání odborné literatury, první publikaci vycházející z projektu *Úřady oberlandrátů v systému okupační správy Protektorátu Čechy a Morava a jejich představitelé*. V roce 2021 byla vedena úspěšná jednání s německým ústavem pro výzkum dějin střední a východní Evropy v Marburku – Herder-Institut, na jejichž základě se připravuje německé vydání zmíněné publikace, které získalo finanční podporu Česko-německého fondu budoucnosti. Do sborníku Národního archivu *Paginae historie* 29/2021 (č. 2) byla odevzdána studie s názvem *Sudetští Němci jako oberlandráti v Protektorátu Čechy a Morava*. V návaznosti na tuto studii se průzkum soustředí na ostatní nejvyšší úředníky tohoto původu, k nimž se dohledávají informace zejména ve fondech Národního archivu. Materiály k těmto osobám se doplňují i v databázi.
- Pokračovaly též práce na biografickém slovníku železničářů (pracovní název) zahrnující období 19. a 20. století (Miroslav Kunt).

## ***Aplikovaný výzkum: Informatika, dlouhodobé ukládání, zpracování a využívání dokumentů v digitální podobě***

V této oblasti docílil Národní archiv v posledních letech výborných výsledků. Nejenže byl koncem roku 2020 dokončen evropský projekt Národní digitální archiv II, ale stali jsme se rovnocenným partnerem v evropské rodině digitálních lídrů a pronikli jsme i na mezinárodní úroveň. Kolegové vyučují digitální archivaci na domácích vysokých školách a jsme zváni do řady domácích i mezinárodních projektů. Jistou satisfakcí může být i nabídka ucházet se o pořadatelství prestižní mezinárodní konference International Conference on Digital Preservation – iPRES v roce 2025 v Praze.

### Evropské projekty

- V rámci Strategického rámce rozvoje veřejné správy České republiky pro období 2014–2020, strategický cíl 3 – Zvýšení dostupnosti a transparentnosti veřejné správy prostřednictvím nástrojů eGovernmentu se od listopadu 2016 do 31. prosince 2020 realizoval **projekt Národní digitální archiv II** (NDA II). Národní archiv získal i příslib resortních zdrojů na udržitelnost projektu prozatím na tři roky. Nyní se již připravujeme na třetí etapu z evropských zdrojů. Nakonec jsme nebyli zařazeni do *Plánu obnovy* komunikovaného s Evropskou unií jako komponenta 4.3 Digitální přístup veřejnosti k uloženým archiváliím v oblasti politiky veřejná správa na úseku archivnictví, digitalizace. Ochotně jsme byli zařazeni do projektů pro strukturální fondy v dalším období, se kterými již umíme pracovat. Aktivity jsou ukotveny v *Koncepci rozvoje archivnictví v České republice na léta 2018 až 2025 s výhledem do roku 2035* schválené vládou ČR, která deklaruje potřebu dalšího rozvoje IS NDA a zajištění trvalého a bezpečného uložení digitálních archiválií a digitálních kopií tradičních archiválií. K problematice digitální archivace a portálů vystoupili kolegové z 5. odd. na těchto mezinárodních konferencích a setkáních:
  - *Das nationale Archivportal: der standardisierte Weg zur digitalen Archivierung strukturierter und unstrukturierter Daten v rámci on-line workshopu XArchiv? Automatisierung und Standardisierung bei der Digitalen Archivierung*. Zbyšek Stodůlka, 27. 1. 2021, organizováno Generálním ředitelstvím Bavorských státních archivů
  - Moderace panelu *Datenbereitstellung und -nutzung*, Zbyšek Stodůlka, 23. 3. 2021 v rámci on-line konference *AUDS 2021 – Archivierung von*



*Unterlagen aus digitalen Systemen*, organizováno Der Landschaftsverband Rheinland

- On-line keynote *One size fits all? Current experience and strategies in digital preservation by National Archives of the Czech Republic*, Zbyšek Stodůlka, 16. 6. 2021, organizováno WG4 MOBILISE COST Action/ Natural History Museum of Crete – University of Crete On-line konference CNZ 2021 Digitalizace není náhrada papíru elektronickým dokumentem 12.–14.10. 2021, moderace panelu, K čemu mi jako občanu je, že budu eObčan, Miroslav Kunt
- On-line seminář CNZ na téma *Archivace digitálních dokumentů na fotosenzitivním médiu*, 29. 4. 2021, organizace a moderace Miroslav Kunt

Projekty podpořené tematickou dotací – spoluřešitelé

- Rozhodnutím z 2. 6. 2020 (TA ČR, program ÉTA, číslo projektu: 2020TL03000364) se Národní archiv stal spoluřešitelem **projektu Geografické informační systémy a plnění legislativních povinností v oblasti archivnictví**, jehož hlavním řešitelem je Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, v.v.i. (VÚMOP). Garantem za archiv je Martin Rechterik, dále se podílí Jiří Bernas, Miroslav Kunt, Pavlína Nimrichtrová a Milan Vojáček. Projekt se věnuje archivaci prostorových dat jako komplexu datových objektů a zaobírá se vhodnou strukturou datového balíčku, formáty pro dlouhodobou archivaci. Cílem projektu ze strany archivu byla metodika, která původcům pomůže s migrací dat do přijímané podoby, povede a vysvětlí původcům důležitost a výhody této činnosti. Metodika je sepsána, připomínky oponentů řádně vypořádány a čeká se na certifikaci ze strany Archivní správy Ministerstva vnitra České republiky. Metodika bude publikována v podobě elektronické knihy po úspěšné certifikaci.
- V rámci projektu se počítá s odbornými workshopy, a to jak na úrovni ČR, tak na mezinárodní úrovni:
- Příspěvek *GIS and meeting the requirements of the archival legislation, geodata preservation project*, Martin Rechterik, v rámci on-line webináře Geoforum Meeting“ (4. 2. 2021), DLM Forum – Spring 2021 Webinars
- Příspěvek *Meeting Building Information Modeling in Archives* v rámci online konference eArchiving Archiving Geospatial Digital Records Preservation Conference, 1. 6. 2021, Pavlína Nimrichtrová

- Příspěvek *DB archiving and use at Czech authorities v rámci workshopu Databases for 2080 – Preserving database content for the long*, Martin Rehtorik 6. 10. 2021.
- Příspěvek *Možnosti archivace prostorových dat a GIS v ČR* na online workshopu Ukládání geodat v Národním digitálním archivu, Martin Rehtorik 15. 6. 2021, organizováno VÚMOP
- Průběžné výsledky řešení projektu byly prezentovány v rámci prvního dne konference ISSS v roce 2021 *Archivace Geodat a GIS v České republice*, Martin Rehtorik 20. 9. 2021

Projekty nepodpořené tematickou dotací – vlastní, částečně z institucionální podpory vědy

- Odborem archivní správy a spisové služby jsme byli požádáni v roce 2017 o převzetí členství v organizaci *DLM Forum*. Na jaře vystoupil s příspěvkem *GIS and meeting the requirements of the archival legislation, geodata preservation project* Martin Rehtorik, a to v rámci on-line webináře *Geoforum Meeting* 4. 2. 2021, *DLM Forum – Spring 2021 Webinars*.
- Na zasedání 12.–13. 10. 2021 v estonském Tallinnu přednášeli na téma *Spreading the digital archiving across the country* Zbyšek Stodůlka a Pavlína Nimrichtrová. Připravujeme zasedání v rámci českého předsednictví v Evropské unii na podzim roku 2022.
- Členem mezinárodní pracovní podskupiny *Archiving by design při European Archives Group (EAG)* se stal Zbyšek Stodůlka.
- *Výzkum možností implementace formátu SIARD a využití SW Siard-Suite pro ukládání databází*. Testování formátu SIARD pokračovalo i v roce 2021, formát je neustále vyvíjen a upravován dle návrhů a požadavků archivů zapojených v rámci DLM Fóra. Došlo k založení úzké skupiny osob, které archivují relační databáze a sdílejí své zkušenosti. Do formátu SIARD jsme již nyní schopni uložit prakticky jakoukoliv databázi, ale není zatím vyřešeno, jakým způsobem řešit budoucí zpřístupnění dat u opravdu velkých databází. Dále zůstává otázkou formátová migrace objektů, které jsou uloženy přímo v databázích ve formátech nevhodných pro trvalé uložení.
- *Pracovní fórum Metodické platformy elektronický dokument (Moped)* k problematice elektronických dokumentů a digitálních archiválií, je-

hož se účastní archiváři z Národního archivu, Státních oblastních archivů, specializovaných archivů a archivů samosprávy vyvíjelo nadále činnost. V roce 2021 se podařilo zorganizovat dvě setkání. Ve dnech 8.–9. 6. 2021 v Českých Budějovicích (s tématy aktuální stav Portálu, specializované archivy a archivy územně samosprávných celků a jejich využití Portálu, formulářová podání podle 12/2020 Sb., zdravotnická vyhláška, elektronizace, stav textu – změna adresátů povinností, MSMT – 2014+/Monit + další operační programy/dokumentace, dlouhodobě problémoví původci.

- Ve dnech 23.–24. 11. 2021 se uskutečnilo setkání v Krnově s tématy (Portál – feedback; rozvoj – info o nové připravované verzi portálu, eBadatelna – „celostátní“ ARON, celostátní průzkum archiválií v digitální podobě uložených na nosičích, atestace eSSL, novelizace vyhlášky a NSESSS, návrh vyhlášky o dlouhodobém řízení informačních systémů veřejné správy a posouzení systému již při jeho vzniku, prostorová data, metodiky k GDPR/informace, transakční protokoly). Účelem setkání byla tradičně výměna zkušeností a řešení aktuálních témat.

### *Aplikovaný výzkum: Péče o fyzický stav archiválií*

Kontinuálně je věnována pozornost výzkumným úkolům vyplývajícím z potřeby restaurátorské praxe. Také tato oblast je upravena zákonem o archivnictví a v politikách platí obdobné zásady jako v ostatních výzkumných oblastech – přiměřené množství grantů a rozvoj infrastruktury za pomoci institucionální podpory vědy. Podobně jako informatice se i v tomto oboru znatelně rýsuje expertní role kolektivu. Vzhledem k menší velikosti výzkumného pracoviště bude možné obnovit ve větší míře mezinárodní dimenzi nyní, po dokončení velkých projektů a samozřejmě po zmenšení rizika nákazy koronavirem. Prozatím bylo cíleno více na domácí scénu, včetně sdělování výsledků veřejnosti. Předchozí etapa velmi silné mezinárodní spolupráce se nesmí promarnit a pro předsednictví České republiky v Evropské unii je třeba ji opět využít, třeba v podobě setkání představených restaurátorských pracovišť v Evropě. Patentem chráněné výsledky jednoho z projektů bezpečnostního výzkumu se k to stále nabízí.

Projekty nepodpořené tematickou dotací – vlastní, částečně z institucionální podpory vědy

Dlouhodobě se řeší na výzkumném pracovišti péče o fyzický stav archiválií i další výzkumné úkoly vyplývající z potřeby restaurátorské praxe. Stabilně jde cca o čtyři oblasti zájmu, uvedené ve výzkumném programu Národního archivu: preventivní ochrana archiválií, studium degradace materiálů archiválií, charakterizace materiálů určených k ochraně archiválií, vývoj konzervátorských a restaurátorských postupů.

- V roce 2012 byla zprovozněna *technologie hromadné odkyselování BCP C500 (Bückerburgský konzervační proces)* za pomoci institucionální podpory vědy. I v roce 2021 pokračovala konzervace archiválií Národního archivu hromadným odkyselováním za využití technologie Bückeberg Conservation Process díky získané institucionální podpoře. Konzervované archiválie jsou následně digitalizovány a zpřístupňovány. Pokračoval i **projekt Optimalizace procesu odkyselování pomocí prostředku Bookkeeper**. Odkyselování je jedním ze základních konzervátorských postupů, kterými lze prodloužit životnost archivních materiálů. Jedním z nejběžněji používaných nevodných odkyselovacích prostředků je systém Bookkeeper, který by měl zajistit dostatečné odkyselení bez narušení mechanické stability odkyselovaných předmětů a negativních vlivů na použité záznamové prostředky. V Národním archivu byl tento prostředek používán na lince hromadného odkyselování, a to v případech, kdy kvůli přítomnosti ve vodě rozpustných záznamových prostředků nebylo možné použít technologii C500 firmy Hostert. V poslední době byly nicméně vysloveny pochybnosti o reálné účinnosti tohoto prostředku, které byly zčásti potvrzeny v předchozí části toto výzkumného úkolu. Základními problémy jsou nedostatečná penetrace prostředku do hmoty papíru a malá reaktivita vůči kyselinám v prostředí o běžné (depozitární) relativní vlhkosti vzduchu.
- **Problém „přesychání“ voskových pečetí.** Mnohé historické včelí vosky se vyznačují neprůsvitností, bělavým nebo šedavým zbarvením, extrémní pórovitostí a tendencí k vrstevnatému štěpení. Jedná se o materiály velmi křehké a náchylné k mechanickému poškození. Příčina neobvyklých vlastností těchto vosků dosud nebyla uspokojivě vysvětlena, a proto se pracovním označují jako „bílé“, „přeschlé“, „křehké“, nebo prostě „nemocné“. Pro jejich konzervaci se tradičně doporučuje napouštění 2% roztokem propolisu v ethanolu. Cílem projektu je určení příčin tohoto jevu, vyhodnocení možné progresy v budoucnosti,

ověření účinnosti uvedeného konzervačního postupu a případně navržení vhodných alternativ.

- **Možnosti 3D digitalizace a tisku pečetí.** Z hlediska preventivní péče o pečetě má potenciální využití 3D reprodukčních technologií značný význam. Umožňuje totiž pořízení trojrozměrné kopie pečetě ať už pro studijní nebo výstavní účely bez toho, aby bylo nutné z pečetě snímat silikonovou formu. Snímání silikonové formy je vždy úkon riskantní a v řadě případů prakticky neproveditelný bez poškození originálu. Za posledních 5 let bylo přitom k odlévání pečetí přistoupeno v 52 případech, pro další desítky případů bylo využito již existujících forem.
- **Příčiny degradace záznamů provedených technikou diazotypie.** V roce 2019 byl při práci s fondy, které obsahují diazotypie záznamy, zaznamenán jejich neuspokojivý stav. Jedná se především o vyblednutí záznamu a zásadní zhoršení jeho čitelnosti. V roce 2020 byla proto provedena rešerše odborné literatury zaměřená na příčiny degradace diazotypových záznamů. V uplynulém roce pokračoval ve spolupráci s VŠCHT Praha výzkum zaměřený na interakce diazotypů a materiálů archiválií.
- **Objektivizace výsledků mikrobiologických kontrol povrchu archiválií pomocí stěrů a určení limitu pro dezinfekci napadeného materiálu.** Výsledky mikrobiologických kontrol jsou rozhodující pro rozhodování o potřebě dezinfekce archiválií, případně o účinnosti takového zásahu. V Národním archivu se testování provádí rutinně mimo jiné v rámci výstupní kontroly archiválií ošetřených v plynových sterilizačních komorách. Po nedávné sérii pozitivních výsledků u archiválií, které sterilizačním procesem prošly, bylo nutné znovu otevřít diskuzi o způsobu vyhodnocení jejich mikrobiologické čistoty. Vyhodnocení těchto výsledků je totiž do jisté míry subjektivní a závislé na zkušenosti mikrobiologa. V praxi je tedy potřeba stanovit orientační smluvní hranici, při jejímž překročení bude již materiál považován za napadený mikroorganismy a bude doporučena dezinfekce. Cílem tohoto dlouhodobého výzkumného úkolu je upřesnění této hranice.
- **Vliv biocidního prostředku ACTICIDE MV na vlastnosti papíru.** Cílem tohoto výzkumného úkolu je ověření biocidní účinnosti přípravku ACTICIDE MV (směs chlor-methyl-isothiazolinonu a methyl-

-isothiazolinonu) a jeho vlivu na vlastnosti papíru. Přípravek by mohl být vhodnou náhradou za již nedostupný produkt MITON, který byl jednou z látek vhodných pro ošetřování archiválií. Studie zhodnotí nejen účinnost produktu, ale i bezpečnost jeho aplikace vzhledem k materiálům archiválií. První část úkolu, tedy potvrzení biocidní účinnosti přípravku ACTICIDE MV, již byla provedena v předchozích letech. Pro zjištění vlivu přípravku Acticide MV na ošetřený celulózo- a lignocelulózo-ový materiál z krátkodobého i dlouhodobého hlediska byly vybrány a získány vzorky filtračního, novinového, dřevitého a potišťovaného dřevitého papíru. V množství odpovídajícím naplánovaným zkouškám a analýzám byly připraveny vzorky těchto papírů ošetřené dvěma různými koncentracemi vodného roztoku přípravku Acticide MV a vzorky srovnávací (neošetřené a ošetřené destilovanou vodou). Provedena byla příprava k umělému stárnutí o dvou různých podmínkách expozice. Při karanténních opatřeních byly distančně naprogramovány veškeré výpočty, statistická vyhodnocení a grafická znázornění výsledků se zástupnými daty. Započata byla měření na nestárnutých vzorcích papíru. Vzhledem k nutnosti kontrol a obsluhy klimatických komor bylo umělé stárnutí odloženo na pozdější dobu s předpokladem nižší četnosti nařízených karantén na pracovišti.

- **Testování vlivu dezinfekce na vlastnosti albuminových fotografií.** Albuminové fotografie patří mezi citlivé archiválie a použitelnost obvyklých konzervátorských metod v jejich případě není samozřejmá. Protože k významnému poškození dochází v důsledku napadení mikroorganismy, bylo považováno za vhodné vyhodnotit možný negativní vliv běžně používaných dezinfekčních přípravků na tyto materiály. Testovanými dezinfekčními prostředky jsou ethanol, páry butanolu, Etoxen (10 % ethylenoxid, 90 % CO<sub>2</sub>), Ajatin (kvarterní amoniová sůl), případně formaldehyd. V první etapě jsou na modelových vzorcích prováděny předběžné testy, na jejichž základě budou vybrány tři metody dezinfekce k důkladnějšímu ověření. Vlastnosti ošetřených a neošetřených vzorků jsou porovnávány před a po umělém stárnutí (60 °C, 70 % relativní vlhkosti, 28 dní).
- **Studium stárnutí polymerních materiálů a produktů jejich degradace.** V roce 2021 pokračoval přerušený výzkum „Studium stability Plastazote LD 45 a vliv na papírovou podložku“. V této práci byly studo-

vány 3 typy pěnového polyetylenu Plastazote LD 45 lišícího se barvou (bílá, šedá, černá) o tloušťce desek 12 mm. Tento materiál se běžně používá jako podkladový materiál v restaurátorské praxi. Proto cílem bylo studium jednak samotné stability pěnového polyetylenu, vliv přímého kontaktu Plastazote LD45s papírem Whatman 1 a dřevitým papírem na jejich fyzikálně-chemické vlastnosti, a dále byla studována tzv. křížová infekce (cross infection).

- **Použití vosku Permulgin 3274 pro restaurování voskových pečetí.** Použití vosku cerezínového typu Permulgin 3274 (Koster-Keunen) pro restaurování voskových pečetí bylo navrženo v certifikované metodice č. 3, jež byla výstupem projektu NAKI II č. DG16P02R040. V tomto roce byl výzkum doplněn a rozšířen o detailní měření těchto vlastností Permulginu 3274 a jeho hydrogenované, laboratorně připravené modifikace:

- Teplota skápnutí
- Viskozita taveniny, její teplotní závislost a vliv na sedimentaci pigmentů
- Objemová změna při odlévání (70–25 °C)
- Tvrdost, pevnost v ohybu
- Inkrustace nečistot do povrchu
- Barevná světlostalost a chemická stabilita při světelném stárnutí

- **Využití gelů při restaurování papíru.** Výzkum byl zaměřen na možnosti využití nových typů rigidních hydrogelů při restaurování papíru, především v rámci fixace rozpustných záznamových prostředků před použitím vodných konzervátorských procesů.
- Rigidními gely se rozumí takové materiály, které jsou tvarově stálé a které lze po ukončení aplikace jednoduše sejmut z podkladu. U těchto materiálů se předpokládá, že po jejich aplikaci nezůstanou na podkladu žádná rezidua gelu. Hydrogelem se pak rozumí ty materiály, ve kterých je gelující polymerní složka rozptýlená ve vodném prostředí. Tím může být jak čistá voda, tak vodné roztoky anorganických i organických látek. Podstatnou výhodou hydrogelů je jejich schopnost postupného uvolňování obsažené kapaliny, což umožňuje omezení množství kapaliny pronikající do pokladu bez většího omezení účinnosti dané kapaliny. Tohoto jevu je využíváno především při čištění papíru a jiných materiálů citlivých na vodu.

- **Projekt Identifikace a analýza fotografického materiálu z fondu Svaz nuceně nasazených** byl zahájen v roce 2012 ve spolupráci oddělení nestátních fondů s oddělením péče o fyzický stav archiválií, které zadává a garantuje část prací. Cílem projektu je rozbor fondu, reflektující jeho genezi, obsahovou skladbu i analýzu použitých technik při jeho adjustaci s ohledem na budoucí restaurátorské zásahy. Jako každoročně probíhala postupná evidence dokumentů, byla zjišťována jejich geneze a zpřesňována obsahová skladba. Nedílnou součástí byla i digitalizace zkoumaných dokumentů. Dochází k postupné evidenci materiálu, k rozboru použitých lepidel a následné konzervaci. Odbornou garanci projektu si ponechala Zora Machková.

K výzkumu v oblasti péče o fyzický stav archiválií neodmyslitelně patří prezentace výsledků výzkumu, získávání nových znalostí a propojování do odborných komunit. Navzdory pandemickým omezením se podařilo uskutečnit tyto **aktivity**:

- 14.–16. 4. Online konference Care and Conservation of Manuscripts, University of Copenhagen – Lenka Bartlová
- 29. 4. Online seminář Archivace digitálních dokumentů na fotosenzitivním médiu, Národní archiv – Blanka Hnulíková
- 27.–28. 5. Online konference Remeslo a kniha, Slovenská národná knižnica – Magdalena Čtrnáctová, Blanka Hnulíková, Libuše Holakovská, Dušan Nováček, Veronika Maxová, Anna Procházková, Štěpán Urbánek
- 2., 10., 17. 6. Online workshop Conservation of Plastics, Národní knihovna ČR – Lenka Bartlová, Blanka Hnulíková, Štěpán Urbánek
- 8. 6. Školení PEvA II., Národní Archiv – Blanka Hnulíková, Štěpán Urbánek
- 24. 6. Odborný seminář Společenstva českých knihařů – Lenka Bartlová, Magdalena Čtrnáctová, Libuše Holakovská, Dušan Nováček, Veronika Maxová, Anna Procházková, Adéla Růžičková, Štěpán Urbánek
- 14.–15. 9. Setkání restaurátorů v Horšovském Týně – Benjamin Bartl, Štěpánka Borýsková, Magdalena Čtrnáctová, Michal Ďurovič, Libuše Holakovská, Štěpán Urbánek
- 7.–9. 9. Konference Konzervátorů-restaurátorů, Klatovy – Martina Nováková
- 24. 11. Školení v systému ProArchiv – Lenka Bartlová, Magdalena Čtr-



náctová, Dušan Nováček, Veronika Maxová, Adéla Růžičková, Aneta Vyškovská

- 13.–14. 12. Online seminář Unicum – Photography in the Age of Non-Mechanical Reproduction, Fondazione CR Firenze – Hnulíková
- 29.–30. 11. 2021, EHC (European heads of conservation) meeting 2021, ZOOM.
- 8. 11. 2021, Konference „Archives Supporting Environmental Sustainability“, National Archives in Kew, London, ZOOM.

Stejně jako v předchozích letech jsme věnovali pozornost i přípravě dat k uložení do bezpečného 35 mm mikrofilmu. Technologie COM, dodaná NA v březnu 2012 představuje jednoduchý způsob, jak zabezpečit reprodukce archiválií pořízené jejich digitalizací, ale i dokumenty existující pouze v elektronické podobě. Pro uložení do bezpečnostního mikrofilmu pokračovala příprava dat z archivního souboru Státní soud, který je předmětem digitalizace pokračujícího bezpečnostního výzkumu. V roce 2021 bylo zhotoveno 229 svitků bezpečnostních mikrofilmů, což představuje zabezpečení cca 171 tis. stran písemností.

Do bezpečnostního mikrofilmu byla dále ukládána data Sčítání obyvatelstva 1930.

Již v roce 2019 byl pořízen nový vyvolávací automat JOBO (a také modernizován stávající) pro pořizování bezpečnostních negativů listin a pečeti uložených v 1. oddělení. Tamní ateliér byl rozšířen o další velkoformátovou kameru SINAR (přesun z Chodovce) tak, aby se pracoviště nemuselo střídavě nastavovat na snímkování listin nebo pečeti. Vznikla tedy dvě sdružená pracoviště, čímž se značně zvýšila efektivita práce. Stávající vybavení však nemohlo být v roce 2021 využíváno (uvažovány 14denní cykly), což bylo způsobeno jednak dlouhodobou nemocí jedné pracovnice a také koronavirovými opatřeními v průběhu roku. Z uvedených důvodů nebyly v r. 2021 bezpečnostní negativy pořizovány.

### **Přehled vydaných publikací**

- Koblasa, Pavel: *K. u. k. Privat- und Familiengüter unter der Regierung von Kaiser Franz Joseph I.*, Národní archiv. Praha 2021, 156 s.
- Sedláčková, Helena: *Krajští hejtmané v Čechách (1623) 1641–1849*, Národní archiv. Praha 2021, 455 s.
- Drašarová, Eva – Klečáček, Martin – Klement, Martin – Velek, Luboš:

*Nedostatek odvahy ke smíru. Edice dokumentů k pokusům o česko-německé vyrovnání 1912–1915*, Národní archiv – Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i. Praha 2022, 2 sv., 1503 s.

- *Bláha, František: Stopami paměti. Torzo vzpomínek*, ed. Martin Kučera, Národní archiv. Praha 2021, 293 s.
- *Žáková, Michaela: Tereziánský ústav šlechtičen*, Národní archiv. Praha 2021, 447 s.
- *Z archivu ke studentům a zase zpět*, red. Zdeněk Hojda, Zdeňka Kokošková, Jan Kahuda, Nakladatelství Lidové noviny – Filozofická fakulta UK – Národní archiv. Praha 2021, 501 s.
- *Paginae historiae 29/1*, 2021: Doména diletantství? Sté výročí Státní archivní školy, 306 s.
- *Paginae historiae 29/2*, 2021, 482 s.
- *Historická fotografie: sborník pro prezentaci historické fotografie ve fondech a sbírkách České republiky*, 2021

## **Pedagogická činnost**

Tato činnost přešla do on-line podoby v roce 2021 jen částečně, a ta se odvíjela od požadavků vzdělávacích institucí. Omezeny byly do značné míry praxe. Pracovníci se v hojně míře aktivně podílejí na oborové vysokoškolské výuce na filozofické fakultě Univerzity Karlovy, katedře pomocných věd historických a archivního studia v oboru Veřejná správa a spisová služba, v oboru Archivnictví a pomocné vědy historické a v Archivním kursu. Vše se děje na základě mnohaleté smlouvy o spolupráci. Jeden z kolegů vyučoval na Katedře hospodářských dějin Národohospodářské fakulty VŠE v letním semestru školního roku 2020/2021 předmět 5HD301 Sociální dějiny a v zimním semestru školního roku 2021/2022 předmět 5HD406 Soudobý diskurs hospodářských a politických dějin a oponoval tam několik úspěšně obhájených závěrečných prací magisterského stupně studia.

Tak jako v uplynulých letech se pracovníci Oddělení péče o fyzický stav archiválií podíleli na odborné výuce konzervátorů, restaurátorů a chemiků na Střední průmyslové a Vyšší odborné škole grafické v Praze a technologů restaurování na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze. V souvislosti s tradiční spoluprací Národního archivu se Střední průmyslovou a Vyšší odbornou školou grafickou v Praze v oblasti vzdělávání restaurátorů archi-

válií probíhá příprava souhrnných výukových textů z oblasti technologie restaurování papíru a konzervace fotografických materiálů. Souběžně je připravován k vydání atlas vláken papíru. Dále pracovníci oddělení spolupracují například Fakultou restaurování Univerzity Pardubice či s Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy. Jedna zaměstnankyně vede výuku fotografické a výtvarné přípravy a postprodukce fotografie na střední škole a vyšší odborné škole reklamní a umělecké tvorby Michael.

### **Zahraníční styky**

V plánu zahraničních pracovních cest Národního archivu pro rok 2021 bylo uvedeno celkem 43 cest. Během roku však došlo ke změnám, kdy téměř všechny zahraniční pracovní cesty musely být zrušeny vlivem celosvětové pandemie Covid-19. Celkem se uskutečnilo 6 cest, z toho 2 neplánované.

#### ***Německo***

- Bad Füssing, 29. 7. 2021, Jakub Šlouf, Miroslav Šepták, Roman Novák (převzetí osobního archivu Karla Kryla)
- Mnichov, 17. 8. 2021, Jakub Šlouf, Roman Novák (převzetí osobního archivu Karla Máchy)
- Berlín, 6.–10. 9. 2021, Zdeňka Kokošková, Monika Sedláková, Pavel Dufek, Zora Machková (práce na projektu Biografický slovník představitelů Protektorátu Čechy a Morava)

#### ***Rakousko***

- Vídeň, 6.–10. 9. 2021, Jan Kahuda, Milan Vojáček (projekt edice tzv. Stimmungsberichte)

#### ***Maďarsko***

- Pécs, 16.–19. 9. 2021, David Hubený (účast na konferenci)

#### ***Estonsko***

- Talinn, 10.–14. 10. 2021, Karolína Šimůnková, Zbyšek Stodůlka, Milan Vojáček, Pavlína Nimrichtrová, Martin Rehtorik (účast na zasedání DLM Forum)

### **Preventivní péče o archiválie a průzkumy jejich fyzického stavu**

V uplynulém roce pokračoval podrobný průzkum stavu pečeti listin fondu Archiv České koruny, přehled byl doplněn o starší záznamy o prove-

dených restaurátorských zásazích (inv. č. 2134–2737, tj. 603 pečeti). Pracovníci Oddělení péče o fyzický stav archiválií nadále spolupracují s fotografem při digitalizaci poškozených knih fondu Desky zemské větší, zejména co se týká zajištění bezpečné manipulace s nimi.

Dále pokračoval průzkum fotografií fondu Druhá světová válka. Došlo i na provedení průzkumu fyzického stavu fotografií ve vybrané části fondu K. H. Frank.

Postupně jsme řešili fyzický stav mikrofilmů z fondu KSČ-Ústřední výbor 1945–1989, Praha, které byly nalezeny spolu s filmovými a zvukovými záznamy z procesu s R. Slánským na jaře roku 2018. Pokračovalo odstraňování plísní z mikrofilmů a jejich přebalů zasažených plísněmi a octovým syndromem. Po zásahu konzervátorů byly mikrofilmy ukládány do nových přebalů.

K dalším preventivním činnostem patří sledování, vyhodnocování klimatické situace v příručním skladu archiválií před restaurováním a ve venkovském depozitáři pomocí monitorovacího systému TESTO 160 THE s dálkovým přístupem k naměřeným datům.

Pravidelná prověrka fyzického stavu archivních kulturních památek se uskutečnila ve dnech 1. a 7. prosince 2021, hloubková kontrola listin fondu Archiv České koruny byla provedena 2. a 3. prosince 2021. Průzkum fyzického stavu knižního fondu Maltézská knihovna byl připraven a zahájen v posledním čtvrtletí roku 2021. Proběhla rovněž periodická kontrola bezpečnostních mikrofilmů.

Vedle kontroly fyzického stavu archiválií a klimatických podmínek v depozitářích byl sledován i stav archiválií a depozitářů z hlediska mikrobiologické čistoty. Celkem byla uskutečněna kultivace 484 odebraných vzorků pevných částic, v případě záchytu byly mikroorganismy identifikovány. Majoritní podíl provedených mikrobiologických průzkumů (65 %) pokrýval potřeby Národního archivu. 161 započtených vzorků pocházelo z pravidelných kontrol účinnosti ethylenoxidové sterilizační linky v Národním archivu. Kontroly stavu archiválií či prostředí dále využívaly ostatní archivy (14 %): SOA Plzeň, SOA Praha, SOkA Liberec, SOA Louny, SOA Třeboň, SOkA Litoměřice, SOkA České Budějovice. Zpracovány byly rovněž vzorky pocházející z jiných typů institucí (18 %): Náprstkovo muzeum, Regionální muzeum Teplice, Národní pedagogické muzeum J. A. Komenského, Muzeum skla a bižuterie v Jablonci n. Nisou, Památník národního písemnictví, Severočeské muzeum v Liberci, Národní památkový ústav.

Během roku 2021 bylo dezinfikováno 1 315bm archiválií většinou jiných veřejných archivů. Rozdíl oproti roku 2020 byl způsoben opravou linky.

Po část roku 2021 pracovala linka hromadného odkyselování v omezeném provozu z důvodu závady na elektroinstalaci přístroje. Pokračovalo hromadné odkyselování fondu KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Praha – politické byro 1954–1962 (hotovo 64 kartonů). Proces odkyselování byl zahájen již v roce 2012 a je umožněn díky prostředkům institucionální podpory vědy. Dokumenty jsou následně vyrovnány, lisovány, kompletovány a uloženy do nekyselých archivních obalů a archivních krabic. Účinnost celého procesu je pravidelně kontrolována měřením alkalické rezervy a hodnoty pH vybraných dokumentů. Archiválie jsou následně digitalizovány a zpřístupňovány.

### **Konzervování a restaurování archiválií**

Restaurátoři se podle možností věnovali systematickému restaurování a konzervování archiválií přijatých již v minulých letech stejně jako byly zahájeny práce nové. Řada činností musela být ovšem z důvodu nepříznivé epidemiologické situace odložena, praktičtí restaurátoři byli nuceni nezanedbatelnou část pracovní doby pracovat z domova. V rámci home office se tak věnovali studiu a překladům odborné literatury, vznikly také rešerše zaměřené na praktické problémy konzervace a restaurování.

Konzervační a restaurátorské práce probíhaly u fondů: Desky zemské větší, Desky dvorské, Indikační skici, Tereziánský ústav šlechtičen, Maltezští rytíři – české velkopřevorství a konvent Praha, Křížovníci s červenou hvězdou – generalát a konvent, Praha, Premonstráti – klášter Strahov, Archiv pražského arcibiskupství, Archiv zrušených klášterů, Genealogické sbírky – různé, Česká státní účtárna, Ředitelství císařských soukromých a rodinných statků Praha – listiny, Zemská porodnice a nalezinec Praha, Rodinný archiv Metternichů, Rodinný archiv toskánských Habsburků, Sbírká map a plánů, Svaz nuceně nasazených, Vrchní zemský soud, Českoslovenští dobrovolníci ve Španělsku 1936–1945, K. H. Frank, Pluhař Josef, PhDr., KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, Zápotocký Antonín.

Dále probíhaly restaurátorské práce pro Státní oblastní archiv v Praze a Archiv Univerzity Karlovy.

## **Digitalizační práce**

V roce 2021 probíhaly digitalizační práce v rámci pokračujících i nově plánovaných projektů. Vedle institucionálních aktivit probíhaly digitalizační práce a tvorba metadat k digitalizátům v rámci evropských projektů mezistátní spolupráce. V roce 2021 se pokračovalo v digitalizaci Desek zemských větších: 39 557 snímků. Dále byly digitalizovány pečeti do roku 1526 fondů Křižovníci – generalát a konvent, Praha: 1306 snímků, velikost 34,6 GB a Benediktini – klášter Břevnov, Praha: 587 snímků, velikost 22,2 GB. Celkem bylo v roce 2021 zhotoveno 43 918 snímků.

Na Chodovci bylo digitálním přepisem vytvořeno 1 109 265 digitalizátů. V roce 2021 pokračovala digitalizace úředních knih z fondu Zemská porodnice a nalezinec, Praha. Již od druhého čtvrtletí 2016 pobíhá digitalizace poštovních karet z fondu Policejní ředitelství, Praha – evidence obyvatelstva. Na podzim 2019 bylo započato s digitalizací fondu Londýnský archiv – sbírka dokumentů o rozsahu 32 kartonů, která byla v létě 2021 úspěšně završena, a to včetně kontroly snímků. Po dokončení inventarizace prvního manipulačního období fondu Prezidium ministerstva vnitra, Praha, bylo na podzim roku 2020 započato s přípravou jeho digitalizace. Dále probíhala digitalizace dílčího fondu KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Praha – politický sekretariát. Následně byla zahájena příprava digitalizace dílčího fondu KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Praha – předsednictvo 1945–1954.

## **Publikační činnost Národního archivu a jeho pracovníků za rok 2021**

Sestavila Kateřina Paulusová

### **Bartl, Benjamin**

- Postup lepení historických voskových pečeti pomocí poly(2-ethyl-2-oxazolinu). Praha 2018, 22 s., spoluautoři Bronislava Bacílková, Libuše Holakovská, Štěpán Urbánek, Jiří Trejbal, Martin Zapletal
- Voskové směsi pro restaurování historických voskových pečeti. Praha 2020, 39 s., spoluautoři Lenka Bílková, Štěpán Urbánek, Martin Zapletal, Libuše Holakovská

### **Bílková, Lenka**

- Voskové směsi pro restaurování historických voskových pečeti. Praha 2020, 39 s., spoluautoři Benjamin Bartl, Štěpán Urbánek, Martin Zapletal, Libuše Holakovská

### **Drašarová, Eva**

- Národní archiv v roce 2020. *Paginae historiae* 29/2, 2021, s. 359–402.
- Nedostatek odvahy ke smíru: edice dokumentů k pokusům o česko-německé vyrovnání (1912–1915). Praha 2021, 2 svazky (1503 s.), spoluautoři Martin Klečáček, Martin Klement, Luboš Velek.

### **Dufek, Pavel**

- Příděly v první pozemkové reformě v Československu: podpora státotvornosti nebo korupční odměňování klientů? In: *Politická korupcia na území Slovenska a Čiech v 19. a 20. storočí*. Bratislava 2020, s. 247–265.

### **Hnulíková, Blanka**

- Fotografické album Zemského vrchního soudu v Praze. *Archivní časopis* 71, 2021, č. 1, s. 15–27.

### **Hubený, David**

- České archivy. In: Voráček, Emil a kol.: *V zájmu velmoci*. Praha 2019, s. 25–31.
- Druhá republika a Sovětský svaz: vývoj po Mnichově do nacistické okupace zbytku Česko-Slovenska v březnu 1939. In: Voráček, Emil a kol.: *V zájmu velmoci*. Praha 2019, s. 319–325.
- Edice dokumentů. In: Voráček, Emil a kol.: *V zájmu velmoci*. Praha 2019, s. 31–33.
- Mezinárodní konference Kominterny a střední Evropa: nástroj zahraniční politiky Sovětského svazu. *Slovanský přehled* 107, 2021, č. 1, s. 299–300.
- Naplnění dohody o možnosti opce obyvatelstva. In: Voráček, Emil a kol.: *V zájmu velmoci*. Praha 2019, s. 471–474.
- Obtíže s polsko-sovětskou morálkou: souvislosti vývoje na Podkarpatské Rusi. In: Voráček, Emil a kol.: *V zájmu velmoci*. Praha 2019, s. 146–155.
- Odstoupení Podkarpatské Rusi Sovětskému svazu. In: Voráček, Emil a kol.: *V zájmu velmoci*. Praha 2019, s. 462–471.
- Počátky československé státní policie v Užhorodě v letech 1919–1922. *Podkarpatská Rus*. 2020, č. 4, s. 10–11; č. 1, 2021, s. 11–12; č. 2, s. 12; č. 3, s. 10.
- Počátky podkarpatoruského oddělení u košické soudní tabule. In: *Arkasivs'ki čytannja. Mikolajiv* 2021, s. 59–62.
- Podkarpatská Rus v československé ústavě a na Ústavním soudu. *Právně-historické studie* 51, 2021, č. 2, s. 73–87.

- Prověřování nestrannosti justice na Podkarpatské Rusi košickým vrchním soudem. In: Politická korupcia na území Slovenska a Čiech v 19. a 20. storočí. Bratislava 2020, s. 293–313.
- Slučaji, svjazannyje s Krasnoj armijej v Prage 1945 goda: (po materialam archivov Okružnogo komissarijata policiji III – Dolni Novoje Mnesto). Istoričeskaja ekspertiza [online]. 2021, roč. 18 [cit. 2021-11-11]. Dostupné z: <https://www.istorex.ru/>, spoluautorka Naděžda Kru-glova
- Velitelství osvobozeného území. In: Schelle, Karel a Jaromír Tauchen (eds.): Encyklopedie českých právních dějin, XX. Svazek, Vá–Volba. Plzeň 2020, s. 319–325.
- Viktor Géza Barany: problémy podkarpatoruského úředníka v republice a exilu. Dejiny 2021, č. 1, s. 110–129.
- Volby do sněmu Karpatské Ukrajiny v roce 1939. In: Vše pro mandát? Liberec 2021, s. 192–210.

### **Chaloupková, Maria**

- Tragický osud Lidic a Ležáků a období heydrichiády ve fondu Svaz protifašistických bojovníků v Národním archivu Praha. In: Za Reinharda Heydricha / po Reinhardu Heydrichovi. Praha 2021, s. 260–270, spoluautorka Lenka Kločková.

### **Holakovská, Libuše**

- Postup lepení historických voskových pečetí pomocí poly(2-ethyl-2-oxazolínu). Praha 2018, 22 s., spoluautoři Bronislava Bacílková, Benjamin Bartl, Štěpán Urbánek, Jiří Trejbal, Martin Zapletal
- Voskové směsi pro restaurování historických voskových pečetí. Praha 2020, 39 s., spoluautoři Lenka Bílková, Štěpán Urbánek, Martin Zapletal, Benjamin Bartl

### **Kahuda, Jan**

- Antonín Nikendey (1920–2011). Genealogické a heraldické listy. 2021, roč. 41, č. 2, s. 61–62 [Celoživotní práce Antonína Nikendeye: biografie – bibliografie. České Budějovice: Historický spolek Schwarzenberg, 2020. 64 s.]
- Bibliografie doc. PhDr. Ivany Ebelové, CSc. In: Z archivu ke studentům a zase zpět. Praha 2021, s. 423–433.
- Devětkrát o profesoru Ivanu Hlaváčkovi. In: Panovnická reprezentace v písemné kultuře ve středověku. Praha 2021, s. 12–16.



- K životnímu jubileu Jana Hrdiny. Zpravodaj Šrámkovy Sobotky. 2020, červenec/srpen, s. 18–19.
- Mezi církví, politikou a rodinou: trevírský arcibiskup Lothar von Metternich (1551–1623).
- In: Metternichové & Kynžvartsko v době Albrechta z Valdštejna. Nymburk 2020, s. 23–31.
- Miloslav Volf a jeho archivní příručka. *Paginae historiae* 29/1, 2021, s. 205–217.

### **Klečacký, Martin**

- Nedostatek odvahy ke smíru: edice dokumentů k pokusům o česko-německé vyrovnání (1912–1915). Praha 2021, 2 svazky (1503 s.), spoluautoři Eva Drašarová, Martin Klement, Luboš Velek.
- Poslušný vládce okresu: okresní hejtman a proměny státní moci v Čechách v letech 1868–1938. Praha 2021, 396 s.

### **Kločková, Lenka**

- Tragický osud Lidic a Ležáků a období heydrichiády ve fondu Svaz profitašistických bojovníků v Národním archivu Praha. In: Za Reinharda Heydricha / po Reinhardu Heydrichovi. Praha 2021, s. 260–270, spoluautorka Maria Chaloupková.

### **Koblasa, Pavel**

- Budova c. k. okresního soudu a věznice v Lomnici. *Lomnické listy* 21, 2021, č. 7–8, červenec–srpen, s. 3.
- Bývalý dvůr Naděje u Klece. *Výběr* 58, 2021, č. 1, s. 53–56.
- Daškovský neboli Mecerodovský dvůr v Lomnici nad Lužnicí. *Lomnické listy* 21, 2021, roč. 21, č. 9–10, září–říjen, s. 5–6.
- Deskový statek Česká Olešná za posledních šlechtických majitelů. *Vlastivědný sborník Dačicka, Jindřichohradecka a Třeboňska* 32, 2020, s. 39–45.
- Grunty a chalupy v Kleci. *Obnovená tradice* 32, 2021, č. 63, s. 16–21.
- Hospodaření, dluhy a pohledávky posledních sasko-lauenburských vévodů = *Wirtschaftswesen, Schulden und Forderungen der letzten Höge von Sachsen-Lauenburg*. In: *Sborník příspěvků z mezinárodního historického symposia „Šlikové známí i neznámí a jejich vliv dějiny světového peněžnictví“*. Ostrov 2020, s. 297–302.
- Jak Pejdlůva Rosička ke svému názvu přišla. *Obnovená tradice* 31, 2020, č. 62, s. 35–38.

- Majetková država Metternichů v době pobělohorské. In: Metternichové & Kynžvartsko v době Albrechta z Valdštejna. Nymburk 2020, s. 41–48.
- Napsal Mgr. Pavel Koblasa. In: Celoživotní práce Antonína Nikendeye. České Budějovice 2020, s. 9.
- Panský dvůr v Hostějevsí. Výběr 57, 2020, č. 4, s. 268–269.
- Poplužní dvůr Šaloun jako součást třeboňského panství. Lomnické listy 21, 2021, č. 5–6, květen–červen, s. 4–5.
- Projednání pozůstalosti po lomnickém faráři Pakostovi. Lomnické listy 21, 2021, č. 11–12, listopad–prosinec 2021, s. 4–5.
- Rudolecké panství za krátkého působení hrabat Buttlerů. Obnovená tradice 31, 2020, č. 62, s. 47–49.
- Šlechtické záležitosti ve fondech Maďarského národního archivu. Archivní časopis 70, 2020, č. 4, s. 354–367.
- Uzavření panského pivovaru v Lomnici. Lomnické listy 21, 2021, č. 3–4, březen–duben, s. 4.
- K. u. k. Privat – und Familiengüter unter der Regierung von Kaiser Franz Joseph I. Praha 2021, 156 s.

### **Kokošková, Zdeňka**

- Sudetští Němci jako oberlandáti v Protektorátu Čechy a Morava. Paginae historiae 29/2, 2021, s. 121–159, spoluautorka Monika Sedláková.

### **Krlín, Jan**

- Přejmenování veřejných prostranství a budov po roce 1918. Zlatá stezka 27, 2020, s. 349–360.

### **Křestán, Jiří**

- [Hrdlička, Jaroslav: Historik a diplomat Vlastimil Kybal. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2020. 403 s.]. Soudobé dějiny 28, 2021, č. 2, s. 589–590.
- [Chvátal, Tomáš. Plíživá kontrarevoluce v Semilech 1968. 1. vyd. Semily: Muzeum a Pojizerská galerie Semily, 2018. 150 s.]. Soudobé dějiny 27, 2020, č. 3–4, s. 758–759.
- [Kamenec, Ivan. Rozhovor s dejinami: Ivan Kamenec o cestách slovenskej histórie s Miroslavom Michelom. 1. vyd. Bratislava: Hadart, 2019. 156 s.]. Soudobé dějiny 27, 2020, č. 3–4, s. 758–759.
- [Kosík, Karel a Jan Mervart (eds.). Dialektika, kultura a politika: eseje a články z let 1955–1969. 1. vyd. Praha: Filosofia, 2019. 289 s.]. Soudobé dějiny 28, 2021, roč. 28, č. 1, s. 286–288.
- O klubku zmijí a žábě na prameni: proces s rektorem Stříteským, Lito-

myšl a Zdeněk Nejedlý k poetice hrůzy. *Paginae historiae* 29/2, 2021, č. 2, s. 238–250.

- [Trnka, Jakub. *Filosof Erazim Kohák*. 1. vyd. Praha: Filosofia, 2020. 277 s.]. *Soudobé dějiny*. 2021, roč. 28, č. 2, s. 593–595.
- *Vzpomínky stavitele mostu k demokracii*. *Paginae historiae* 29/2, 2021, roč. 29, č. 2, s. 453–459. [Kocáb, Michael. *Vabank: 1989–1991: sametová revoluce, odsun sovětských vojsk*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group, 2019. 591 s.]
- „Tmavé jeho či doslova fascinující“: cesta českých kulturních pracovníků a novinářů do Německa a Holandska v září 1940. *Soudobé dějiny* 27, 2020, č. 3–4, s. 538–575.

### **Mahel, Richard**

- „Stručná historie Literatury české“: k osudu nevydané učebnice rajhradského benediktina Bedy Dudíka k dějinám české literatury z roku 1847. *Historia scholastica* 6, 2020, č. 2, s. 56–67.

### **Machková, Zora**

- *Archivace spolkových dokumentů*. *Zpravodaj* 53, 2020, č. 9, s. 20–22.

### **Paulus, Filip**

- Plán židovského osídlení na panství rodu Wallisů v Čechách z roku 1727. *Rakovnický historický sborník* 17, 2020, č. 1, s. 25–60., spoluautorka Šárka Steinová
- *Translokační plán města Hořic z roku 1728*. In: *Z archivu ke studentům a zase zpět*. Praha 2021, s. 279–288, spoluautorka Šárka Steinová.

### **Pazderová, Alena**

- Účast papežského vojenského kontingentu na válečné kampani v Uhrách roku 1595 a duchovní a zdravotní péče o nemocné a raněné vojáky ve světle nunciaturní korespondence a doprovodných dokumentů. In: *Hojda, Zdeněk, Kateřina Bobková-Valentová a Jiří M. Havlík (eds.). Amicitiae vinculum potens et praevalidum*. Praha 2021, s. 26–41.

### **Steinová, Šárka**

- *Zahrada období baroka a její interpretace na konci 19. a počátkem 20. století*. In: *Chodějovská, Eva a kol.: Krajina v rukou barokního člověka*. Josefov 2020, s. 266–281.

### **Šepták, Miroslav**

- *Co bude dál se Sebastianem Kurzem? Demokratický střed*. 2021, roč. 10, č. 4, s. 8–9.

- Jak je důležité uspět v Horních Rakousích. *Demokratický střed*. 2021, roč. 10, č. 3, s. 20–21.
- Kniha o zapomenutém rakouském spolkovém kancléři. *Paginae historiae 29/2*, 2021, s. 463–465. [Melichar, Peter: *Otto Ender 1875–1960: Landeshauptmann, Bundeskanzler, Minister: Untersuchungen zum Innenleben eines Politikers*. Wien: Böhlau, [2018], 369 s.]
- Liberální Rakousko zve na sklenici vody a hlásí se o moc. *Demokratický střed*. 2021, roč. 10, č. 1, s. 14–15.
- Národní rada v době krize rakouské demokracie 1933–1934. In: *Vše pro mandát? Liberec: Technická univerzita*, 2021, s. 180–191.
- Nový předseda Svobodných se vydal ve šlépějích Jörga Haidera. *Demokratický střed* [online]. 2021, roč. 10, 7. 6. 2021 [cit. 2021-11-12]. Dostupné z: <https://www.demokratickystred.cz/novy-predseda-rakouskych-svobodnych-se-vydal-ve-slepejich-jorga-haidera/>
- Nový šéf Svobodných jde ve šlépějích Jörga Haidera. *Demokratický střed*. 2021, roč. 10, č. 3, s. 22.
- O spleť historii rakouských Zelených. *Paginae historiae 29/2*, 2021, s. 466–469. [Kriechbaumer, Robert: *Nur ein Zwischenspiel (?): die Geschichte der Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017*. Wien: Böhlau, [2018]. 650 s.]
- O turbulentním vývoji rakousko-italských vztahů v meziválečném období. *Paginae historiae 29/2*, 2021, s. 460–462. [Italien und Österreich im Mitteleuropa der Zwischenkriegszeit. Wien: Böhlau, 2018.]
- Odpůrci očkování a komunisté senzací rakouských voleb. *Demokratický střed* [online]. 2021, roč. 10, 27. 9. 2021 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: <https://www.demokratickystred.cz/odpurci-ockovani-komuniste-senzaci-rakouskych-voleb/>
- Rakouská lidová strana a parlamentní volby 1970. *Moderní dějiny 29*, 2021, č. 1, s. 241–270.
- Rakouské politické zemětřesení. *Demokratický střed* [online]. 2021, roč. 10, 3. 12. 2021 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: <https://www.demokratickystred.cz/rakouske-politicke-zemetreseni/>
- Rakouští Svobodní se chtějí vrátit na výsluní. *Demokratický střed*. 2021, roč. 10, č. 2, s. 15–16.
- Sudetoněmecká strana: dodatky II. *Paginae historiae 29/2*, 2021, s. 319–356.

- Volby do Evropského parlamentu v Rakousku: ve znamení dalšího triumfu lidovců. *Politické vedy* 24, 2021, č. 1, s. 205–230.
- Vydaná korespondence mezi Hubertem Ripkou a Edvardem Benešem. *Paginae historiae* 29/2, 2021, s. 435–436. [S projevem nejhlubší úcty: dopisy, zprávy a depeše Huberta Ripky Edvardu Benešovi (1922–1948). 1. vyd. Praha: Národní archiv, 2018. 512 s.]
- Vytvoření Dollfusovy vlády z pohledu křesťanských socialistů. *Paginae historiae* 29/2, 2021, s. 103–120.
- Zwischen Demokratie und Autoritarismus: österreichische Innen- und Außenpolitik in den Jahren 1931–1934. Praha 2021, 634 s.

### **Šlouf, Jakub**

- Poslední kovák – první ministr: rozhovor Jakuba Šloufa s Petrem Millerem, listopadovým vůdcem průmyslových dělníků. Praha 2021. 222 s.
- Praha v červnu 1953: dělnická revolta proti měnové reformě, vyjednávání v továrnách a strukturální proměna dělnické třídy. Praha 2021, 214 s.

### **Štér, Roman**

- Biografie zpravodajského důstojníka a vojenského diplomata Aloise Čáslavky. *Paginae historiae* 29/2, 2021, s. 431–434. [Staňková, Klára. Hi!: plukovník Alois Čáslavka: zpravodajský důstojník a vojenský diplomat. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2020. 245 s.]
- Co vše prožil: vyznamenání Josefa Šnejdárka. *Válka revue. Speciál, Československá generalita 1918–1989*, 2021, s. 50–51.
- Dávali sílu přežít. II. světová. 2/2021, s. 33–35.
- Na rameni, na krku i na rukávu: vývoj generálských hodností. *Válka revue. Speciál, Československá generalita 1918–1989*, 2021, s. 88–89.
- Odraz vítězství a prohry: pamětní medaile. II. světová válka speciál. 2021, s. 80–81.
- Říkaly mu Klapoš: Karel Klapálek (1893–1894). *Válka revue. Speciál, Československá generalita 1918–1989*, 2021, s. 52–56.
- S hvězdou Davidovou: generálové židovského původu. *Válka revue. Speciál, Československá generalita 1918–1989*, 2021, s. 39–41.
- Stejnokroje s lipovou ratolestí: vývoj uniforem. *Válka revue. Speciál, Československá generalita 1918–1989*, 2021, s. 9–11.
- U Moskvy za Prahu: krajané u Moskvy. II. světová válka speciál. 2021, s. 66–68.

- Válka nemá pravidla: Oldřich Kvapil na Dukle. Válka revue. Speciál, Československá generalita 1918–1989, 2021, s. 48–49.
- Za plnění povinností: medaile za službu v Afganistánu. Válka revue. Speciál, Sovětská armáda, 2020, s. 94–95.
- Za vlast předků: krajané a Rusíni. Válka revue. Speciál, Československá generalita 1918–1989, 2021, s. 60–63.
- Marie Ljalková a Vanda Biněvská: československé legendy s odstřelovačskou puškou. [Praha] 2021, 157 s., spoluautorka Alena Flimelová
- Ve stínu mužů: ženy v československých vojenských jednotkách na východní frontě v letech 1942–1945. Praha 2021, 491 s., spoluautorka Alena Flimelová
- Krásná Marie s přesnou muškou. Plastic planet 2020, č. 6, s. 20–25, spoluautorka Alena Flimelová.
- Marie Ljalková-Lastovecká (1920–2011). Signum. 2020, č. 2 (nová řada) 6, s. 72–77. spoluautorka Alena Flimelová.
- Německé zbraně vítězí: bitva v německém a protektorátním tisku. II. světová válka speciál. 2021, s. 60–63, spoluautorka Alena Flimelová.
- Památka na statečného vlastence: pozůstalost Aloise Eliáše (1890–1942). Válka revue. Speciál, Československá generalita 1918–1989. 2021, s. 20–23, spoluautorka Alena Flimelová.
- Pod naší vlajkou: čs. odstřelovači u Sokolova. Válka revue. Speciál, Snipeři na východní frontě, Vojska – extra edice. 2021, sešit 55, s. 38, spoluautoři Alena Flimelová a Milan Kopecký.
- Sny o normální posteli: nocování na východní frontě. II. světová válka speciál. 2021, s. 57–59, spoluautorka Alena Flimelová.
- Svědectví z první linie: snímky brig. gen. Pavla Vranského. II. světová válka speciál. 2021, s. 31–33, spoluautorka Alena Flimelová.
- Ta druhá snajperka. Plastic planet. 2021, č. 1, s. 38–41, spoluautorka Alena Flimelová.
- Volyňské Češky v Rudé armádě. Zpravodaj. 2021, č. 5, s. 4, spoluautorka Alena Flimelová.
- Zapomenutá snajperka a parašutistka Vanda Biněvská-Lisková. Válka revue. 2021, s. 32–35, spoluautorka Alena Flimelová.
- Život shrábnutý do papírového sáčku: pozůstalosti po padlých. II. světová válka speciál. 2021, s. 68–69, spoluautorka Alena Flimelová.

### **Štverák, František**

- Archivní fond KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Praha – Kancelář generálního (prvního) tajemníka ÚV KSČ Gustáva Husáka. *Paginae historiae* 29/2, 2021, s. 326–356.

### **Trnka, Pavel**

- Struktura a identifikace kněžské větve Českého velkopřevorství řádu maltézských rytířů v letech 1732–1950. *Paginae historiae* 29/2, 2021, s. 17–49.
- Valdštejniana ze zámku v Doksech v Knihovně Národního archivu. *Bibliotheca Antiqua*. 2021, s. 7–17.

### **Urbánek, Štěpán**

- Postup lepení historických voskových pečeti pomocí poly(2-ethyl-2-oxazolinu). Praha 2018, 22 s., spoluautoři Bronislava Bacílková, Libuše Holakovská, Benjamin Bartl, Jiří Trejbal, Martin Zapletal
- Voskové směsi pro restaurování historických voskových pečeti. Praha 2020, 39 s., spoluautoři Lenka Bílková, Benjamin Bartl, Martin Zapletal, Libuše Holakovská

### **Václavíková, Monika**

- Sudetští Němci jako oberlandáti v Protektorátu Čechy a Morava. *Paginae historiae* 29/2, 2021, s. 121–159, spoluautorka Zdeňka Kokošková.

### **Vaško, Pavel**

- Profesor Václav Vojtíšek: kontinuita éry jednoho archiváře. *Paginae historiae* 29/1, 2021, s. 182–204.

### **Veselá, Jaroslava**

- Instrukce úřednická sepsaná v den svatého Václava 28. 9. 1628: edice. *Paginae historiae* 29/2, 2021, s. 283–316.

### **Zbela, Martin**

- Pražský chorobinec na Karlově a jeho správa v letech 1862–1929 (v kontextu dobových zařízení sociální péče). Sborník archivních prací 70, 2020, s. 247–303.

### **Zítek, Adam**

- [Wołoszyn, Jacek Witold: Niepodległościowa konspiracja młodzieżowa na ziemiach polskich w latach 1944/45–1956. Lublin: Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Oddział w Lublinie, 2019. 680 s.]. *Slovanský přehled* 107, 2021, č. 1, s. 229–232.

- Agenturní úskali rehabilitací aneb pozadí jednoho článku. Paměť národa. 2021, č. 1, s. 18–30.
- Ústřední výbor Komunistické strany Československa – několik poznámek k historii archivního fondu. Securitas imperii 38, 2021, roč. 1, s. 350–362, spoluautorka Alena Nosková.
- Ochránkyně a prosazovatelka socialistické zákonnosti?: konflikty a klientelismus v nejvyšších orgánech československé prokuratury. Paginae historiae 29/2, 2021, s. 251–280, spoluautor Jaroslav Pažout.